ראמ"ה
הרשות הארצית
למדידה והערכה בחינוך

מדינת ישראל
משרד החינוך

המִנהל הפדגוגי
האגף לחינוך העל־יסודי

המזכירות הפדגוגית
הפיקוח על הוראת העברית

המיצ"ב הפנימי – משימות ההבעה שבעל־פה

דיווח

צמוד טקסט

מורה

שם התלמיד: _____ כיתה: _____

מחוון מפורט לשימוש מורה בעת הערכת משימות הבעה שבעל־פה

שם/רמה	רמה 4	רמה 3	רמה 2	רמה 1
כתיבה **הבנת הנקרא**	**(12–10 נקודות)** **ציון:** _____ **מיומנויות שנבדקו במשימה זו:** • הבנת המידע המפורש בטקסט • הבנת המידע הגלום בטקסט • הבנת מבנה הטקסט • הבנת אופן הכתיבה בטקסט • הבנת מטרת הכתיבה בטקסט • הבנת הקשר בין חלקי הטקסט • הבנת הקשר בין הטקסט לבין מקורות אחרים • הבנת הקשר בין הטקסט לבין ידע קודם • הבנת הקשר בין הטקסט לבין ניסיון חיים • הבנת הקשר בין הטקסט לבין עמדות ואמונות • הבנת הקשר בין הטקסט לבין ערכים	**(9–6 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה את עיקרי הדברים הכתובים בטקסט, אך הבנתו/ה חלקית בלבד.	**(8–5 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט ומצמד לקטעים חלקיים בלבד.	**(4–0 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה לא מבין/ה את הדברים הכתובים בטקסט, לא יצר הכללות כלל, ולא הבחין בקשר בין חלקי הטקסט.
כתיבה **הבנת הנקרא**	**(12–10 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה את עיקרי הדברים הכתובים בטקסט, אך הבנתו/ה חלקית בלבד.	**(9–6 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט ומצמד לקטעים חלקיים בלבד.	**(5–3 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק קטן מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט.	**(2–0 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה לא מבין/ה את הדברים הכתובים בטקסט.
כתיבה **הבנת הנקרא**	**(10–8 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה את עיקרי הדברים הכתובים בטקסט, אך הבנתו/ה חלקית בלבד.	**(7–5 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט ומצמד לקטעים חלקיים בלבד.	**(4–2 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק קטן מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט.	**(1–0 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה לא מבין/ה את הדברים הכתובים בטקסט.
כתיבה **הבנת הנקרא**	**(10–8 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה את עיקרי הדברים הכתובים בטקסט, אך הבנתו/ה חלקית בלבד.	**(7–5 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט ומצמד לקטעים חלקיים בלבד.	**(4–2 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק קטן מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט.	**(1–0 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה לא מבין/ה את הדברים הכתובים בטקסט.
כתיבה				
כתיבה **הבנת הנקרא**	**(12–10 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה את עיקרי הדברים הכתובים בטקסט, אך הבנתו/ה חלקית בלבד.	**(9–6 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט ומצמד לקטעים חלקיים בלבד.	**(5–3 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק קטן מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט.	**(2–0 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה לא מבין/ה את הדברים הכתובים בטקסט.
כתיבה **הבנת הנקרא**	**(16–13 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה את עיקרי הדברים הכתובים בטקסט, אך הבנתו/ה חלקית בלבד.	**(12–9 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט ומצמד לקטעים חלקיים בלבד.	**(8–5 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק קטן מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט.	**(4–0 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה לא מבין/ה את הדברים הכתובים בטקסט.
כתיבה **הבנת הנקרא**	**(12–10 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה את עיקרי הדברים הכתובים בטקסט, אך הבנתו/ה חלקית בלבד.	**(9–6 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט ומצמד לקטעים חלקיים בלבד.	**(5–3 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק קטן מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט.	**(2–0 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה לא מבין/ה את הדברים הכתובים בטקסט.
כתיבה **הבנת הנקרא**	**(12–10 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה את עיקרי הדברים הכתובים בטקסט, אך הבנתו/ה חלקית בלבד.	**(9–6 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט ומצמד לקטעים חלקיים בלבד.	**(5–3 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק קטן מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט.	**(2–0 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה לא מבין/ה את הדברים הכתובים בטקסט.
כתיבה **הבנת הנקרא**	**(10–8 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה את עיקרי הדברים הכתובים בטקסט, אך הבנתו/ה חלקית בלבד.	**(7–5 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט ומצמד לקטעים חלקיים בלבד.	**(4–2 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק קטן מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט.	**(1–0 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה לא מבין/ה את הדברים הכתובים בטקסט.
כתיבה **הבנת הנקרא**	**(10–8 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה את עיקרי הדברים הכתובים בטקסט, אך הבנתו/ה חלקית בלבד.	**(7–5 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט ומצמד לקטעים חלקיים בלבד.	**(4–2 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה מבין/ה חלק קטן מעיקרי הדברים הכתובים בטקסט.	**(1–0 נקודות)** **ציון:** _____ התלמיד/ה לא מבין/ה את הדברים הכתובים בטקסט.

מורה

מבנית דיווח צמוד טקסט – מחוון מפורט למורה (המשך)

תבחין/רמה	רמה 4	רמה 3	רמה 2	רמה 1
שפה				
מבנה: התאמת המשלב לקהל היעד ולמסגרת (פרטנית, בכתב, בע"פ וכו') נבחרו תכנים, יצירת זרימה של הטקסט, שימוש בסמנים לארגון הכתוב, שימוש בכותרות ובפסקאות	**התאמה גבוהה** בין המשלב הלשוני לקהל היעד ולמסגרת השימוש **לא צריותי משלבית** (0–1 שגיאות) **מבנה טקסט גבוה מאוד** (10–8 נק': שגיאה מזערית)	**התאמה סבירה** בין המשלב הלשוני לקהל היעד ולמסגרת השימוש **צריותי משלבית** (2 שגיאות) **מבנה טקסט גבוה** (7–5 נק': שגיאה מזערית)	**התאמה נמוכה** בין המשלב הלשוני לקהל היעד ולמסגרת השימוש **צריותי משלבית** (3–4 שגיאות) **מבנה טקסט בינוני** (4–2 נק': שגיאות מזעריות)	**התאמה נמוכה מאוד** בין המשלב הלשוני לקהל היעד ולמסגרת השימוש **צריותי משלבית** (5 שגיאות ומעלה) **מבנה טקסט נמוך** (1–0 נק': שגיאות מזעריות)
צורת הכתיבה: (הדגימו) **סוג:** **נושא:**	**צורת הכתיבה:** **סוג:** **נושא:**	**צורת הכתיבה:** **סוג:** **נושא:**	**צורת הכתיבה:** **סוג:** **נושא:**	**צורת הכתיבה:** **סוג:** **נושא:**
שגיאות בכתיב ובדקדוק (20–16 נק': שגיאות מזעריות) **צורת הכתיבה:** נקטנו כלפי לארוך הדיווח או שנקטנו פעם אחת. **שגיאות בכתיב ובדקדוק:** קשר עם הקהל	**שגיאות בכתיב ובדקדוק** (15–11 נק': שגיאות מזעריות) **צורת הכתיבה:** לאורך הדיווח. **שגיאות בכתיב ובדקדוק:** נקטנו לצורת הכתיב פעמים.	**שגיאות בכתיב ובדקדוק** (10–6 נק': שגיאות מזעריות) **צורת הכתיבה:** לאורך הדיווח. **שגיאות בכתיב ובדקדוק:** נקטנו לצורת הכתיב בין 3 ל-4 פעמים.	**שגיאות בכתיב ובדקדוק** (5–0 נק': שגיאות מזעריות) **צורת הכתיבה:** לאורך הדיווח. **שגיאות בכתיב ובדקדוק:** נקטנו מקטעי הדיווח יותר מ־4 פעמים.

(סומנו שגיאות בכל העתקי התלמיד שיטת הסימון בכל אחד מהם) _____ **:שגיאות בכתיב ובדקדוק בכל העתקי התלמיד**

"לחצו שגיאות בקבוצה", קבעו ביחד מי יתקן שגיאות מסוימות בכל העתק ושימו לב לשגיאות שחזרו

מורה

שם התלמיד: _____ כיתה: _____

מבנית דיווח צמוד טקסט – מחוון מקוצר למורה

תבנית/תחום	רמה 4	רמה 3	רמה 2	רמה 1
פתיחה **הצגת הנושא:** (ציון נושא מוגדר: 0–2) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 0–2) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 0–2) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 0–2) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 0–2) רמז הערכה: _____
הצגת מבנה הטקסט: (ציון נושא מוגדר: 0–4) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 3–5) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 6–9) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 10–12) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 13–16) רמז הערכה: _____
סיום **סיכום הנושא:** (ציון נושא מוגדר: 0–2) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 3–5) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 6–9) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 10–12) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 13–16) רמז הערכה: _____
גוף **הצגת הנושא:** (ציון נושא מוגדר: 0–4) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 2–4) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 4–7) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 8–10) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 11–13) רמז הערכה: _____
הצגת מבנה הטקסט: (ציון נושא מוגדר: 0–4) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 3–5) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 6–9) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 10–12) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 13–16) רמז הערכה: _____
סיום **סיכום הנושא:** (ציון נושא מוגדר: 0–2) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 3–5) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 6–9) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 10–12) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 13–16) רמז הערכה: _____
כללי **שימוש בשפה תקנית, ברורה ומדויקת:** (ציון נושא מוגדר: 0–2) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 3–5) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 6–9) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 10–12) רמז הערכה: _____	(ציון נושא מוגדר: 13–16) רמז הערכה: _____

מורה

מחוון מקוצר לבחינת משימות ההבעה שבעל־פה (משקל יחסי 40% מן הציון)

תבחין/רמה	רמה 4	רמה 3	רמה 2	רמה 1
תוכן				
ביצוע: התאמת המשלב הלשוני לקהל היעד ולמטרת הדיבור (משקל 50%)	(20–16 נקודות) ציון: _____	(15–11 נקודות) ציון: _____	(10–6 נקודות) ציון: _____	(5–0 נקודות) ציון: _____
ביצוע: ארגון התוכן, הקישוריות בין חלקיו, הרצף הלוגי והשימוש במילות קישור (משקל 50%)	(20–16 נקודות) ציון: _____	(15–11 נקודות) ציון: _____	(10–6 נקודות) ציון: _____	(5–0 נקודות) ציון: _____
סה"כ ציון משוקלל:				
שוא				
ביצוע: שליטה בכללי הדקדוק והתחביר, למעט טעויות שאינן פוגעות בהבנת הדברים (משקל 50%)	(10–8 נקודות) ציון: _____	(7–5 נקודות) ציון: _____	(4–2 נקודות) ציון: _____	(3–0 נקודות) ציון: _____
ביצוע: שליטה בלקסיקה מגוונת ומדויקת, למעט טעויות שאינן פוגעות בהבנת הדברים (משקל 50%)	(10–8 נקודות) ציון: _____	(7–5 נקודות) ציון: _____	(4–2 נקודות) ציון: _____	(3–0 נקודות) ציון: _____
סה"כ ציון משוקלל:				

ציון סופי במשימת ההבעה שבעל־פה (סה"כ ציון משוקלל מכפל ב־2.5): _____ מתוך 100 נק'

הערה: "משימת ההבעה שבעל־פה" נבדקת בדרך כלל בכיתה ח' בלבד. עם זאת, ניתן לבחור לבדוק משימה זו גם בכיתה ט', אם המורה סבור שהתלמידים מוכנים לכך.

המיצ"ב הפנימי – משימות ההבעה שבעל־פה | **מבנית דיווח צמוד טקסט – דף לריכוז הציונים הכיתתיים**

| מספר תלמיד | שם תלמיד | כתיבת הלל כלא | הבנת הנקרא | | |

המיצ"ב הפנימי – משימות ההבעה שבעל־פה | **מבנית דיווח צמוד טקסט – דף לריכוז הציונים הכיתתיים**

מס' התלמיד	שם התלמיד	האזנה וקריאה	הבעה						סה"כ
		האזנה וקריאה (12 נק')	שיחה (12 נק')	דיון בקבוצה (16 נק')	שיחה בזוגות (12 נק')	דיווח (10 נק')	סיפור (10 נק')	הבעה (20 נק')	

רשימת הטקסטים

מספר משימה	שם הטקסט
.1	העסקת שחקנים ילדים
.2	הכינה נחמה הולכת לביה"ס
.3	צופים בצמיחה
.4	האיש, החיטה והחידה
.5	ויהי חושך בתל אביב
.6	תלמידים נלחמים בהכחדת הבז האדום
.7	אדם שמח ועם הכרה ומחשבה יהודית
.8	הובלת ההדרים באזור יפו
.9	סיפורי בגדים
.10	לא נעזוב את חדרה
.11	קפיצה קטנה לאוסטרליה – גן גורו
.12	כך ישנים הלווייתנים
.13	מונגוליה: לארוז את הבית
.14	נוטריות, היזהרו!
.15	לצמצם את השימוש בסלולרי
.16	שלגי הקילימנג'רו – סוף הסיפור
.17	בתי הספר מקשיחים את החוקים
.18	נדידה למרחקים ארוכים
.19	הטמפלרים

המיצ"ב הפנימי – משימות ההבעה שבעל־פה

מבנית דיווח צמוד טקסט

משימה 1

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את המאמר שלפניכם ודווחו עליו. **בדיווח הציגו את הבעיות הכרוכות בהעסקתם של ילדים בפרסומת או במשחק אמנותי ואת הדרכים לפתרונן של בעיות אלה. בדיווח התייחסו גם לחוק עבודת הנוער.** במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

העסקת שחקנים ילדים

מעובד על פי אינדקס - בידור ובמה

מפיק, אמרגן, במאי, אתה רוצה להעסיק ילדים בפרסומת החדשה שלך? בהצגת הילדים המתוכננת? בסרט שמתחיל להצטלם עוד מעט? חכה רגע. נושא העסקת ילדים אינו פשוט ועלול אף להיות מסובך ומתסכל בשל שלל התקנות וההיתרים הדרושים.

חוק עבודת הנוער קובע תנאים להעסקת צעירים ונוער, תנאים שאמורים לשמור על הנערים מפגיעה בהתפתחותם הבריאותית ומפגיעה בלימודים. נושא העסקת ילדים עלה על סדר היום לאור תלונות רבות שהגיעו נגד חברות תיווך שרימו הורים וגבו מהם כסף רב עבור הבטחה כי ילדם ישתתף בהפקה זו או אחרת. בעקבות זאת החלה הכנֶסת לעסוק בנושא ונכתבו תקנות בנוגע אליו.

תקנות אלה נועדו לשמור על ביטחונם ועל בריאותם של הילדים. מטרת התקנות היא להגן על ילד המועסק בהופעה או בפרסומת, ולכן נקבע כי לא ניתן להעסיק ילד ללא היתר. על אף שהחוק מתייחס לנערים בני 15 ומעלה הרי שבפועל הוא מטפל גם בצעירים יותר, ובעצם מתאפשרת העסקה של ילדים בני שנה ואילך. המדינה אינה מאפשרת להעסיק תינוקות צעירים יותר. רק במסגרת חריגה ובאישור ועדה מייעצת ניתן להעסיקם.

קיים הבדל בין העסקה בהופעה אמנותית ובין פרסומת, והמסלולים בשני הנושאים הם שונים. תהליך הוצאת אישורי העסקה לפרסומת הוא יותר פשוט כי התכנים פשוטים. לעומת זאת, במחזות ובסדרות יש לשלוח את התסריט, את המחזה או את הסדרה, שיש בה השתתפות של ילד, אל הגורמים המטפלים באגף הפיקוח על העבודה במשרד התעשייה המסחר והתעסוקה. שם יקראו את הטקסט ויתייעצו עם ועדה מלווה במקרה של בעיה בתוכן. ועדה זו מורכבת משלושה נציגים: נציג שר הבריאות, שר החינוך ושר התמ"ת (התשתיות, המסחר והתעשייה). התהליך אורך זמן ואם עולות

המשך משימה 1

בעיות, לעִתים מבקשים במשרד לשנות טקסט בעייתי. אם מתרשמים שהילד לא יוכל להופיע גם במקרה של שינויים בטקסט לא נותנים את האישור, כפי שקורה לעִתים כשההופעה עוסקת באלימות או במוות.

כדי לקבל היתר על המעסיק למלא טופס הנקרא "בקשה להיתר" ולהפנות את הבקשה לאגף הפיקוח על העבודה. יש להקפיד ולמלא את כל הפרטים המבוקשים, ובעיקר יש להקפיד כי מנהל החברה יחתום על גבי טופס הבקשה. עוד מתחייבות חתימת אחד ההורים לפחות, חתימת הילד, אם הוא מעל גיל שש, אישור רפואי תקֵף וחתימת מנהל המוסד החינוכי שבו לומד הילד.

ישנה חשיבות רבה מאוד לחתימת ההורים והילד. החתימות מאפשרות לוודא כי הן ההורים והן הילד נותנים את הסכמתם להעסקה והילד מודע לכך.

מעובד על פי הכתבה "העסקת שחקנים ילדים" מתוך אתר אינדסק מדיה, 30.8.04.
© כל הזכויות שמורות לאינדקס מדיה.

העסקת שחקנים ילדים (תקציר)

הטקסט פורסם באינטרנט באתר הנקרא: אינדקס בידור ובמה.

הבעיות הכרוכות בהעסקת ילדים שחקנים: הונאת הורים וילדים, הבטחות שווא, סחיטת כסף, חשיפה לתכנים בעייתיים, כגון מוות ואלימות, ופגיעה ברווחתו של הילד.

דרכים לפתרון: חקיקת חוק להגנה על הילד. לא ניתן להעסיק ילד ללא היתר (חתימת ההורים והילד, אישור רפואי, חתימת מנהל המוסד שבו הילד לומד).

תקנות להגנת הילדים ולביטחונם.

בדיקת תוכני התסריט בידי נציגים ממשרד הבריאות, ממשרד החינוך וממשרד התמ"ת. עריכת שינויים בתסריט בעייתי. אין מתן אישור לתכנים של אלימות או של מוות.

המיצ"ב הפנימי – משימות ההבעה שבעל־פה

מבנית דיווח צמוד טקסט

משימה 2

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את המאמר שלפניכם ודווחו עליו. בדיווח תארו את בעיית הכינמת, את אופן ההדבקה ואת דרכי הטיפול בבעיה. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

הכינה נחמה הולכת לבית הספר

מעובד על פי ברוריה אתר, הארץ, 30.8.2004

שלושה רבעים מילדי ישראל יהיו נגועים בכינמת לפחות פעם אחת בחייהם. בין 15% ל־20% מהילדים בני ארבע עד 13 סובלים מהמטרד המגרד בכל זמן נתון. בעבר נחשבו הילדים הנגועים בכינים למוקצים וחייהם היו בלתי נסבלים מבחינה חברתית. בתקופה זו חשבו שהכינים נמשכות אל ראשים מלוכלכים. במשך הזמן התברר שהכינים מתבייתות גם על ראשים נקיים, ואיש אינו מחוסן מפניהן.

כינים הן טפילים המתקיימים בראשי ילדים, אך הן יכולות לשכון גם בראשי מבוגרים. הכינה היא טפיל המופיע בתדירות רבה בכל העולם, בכל גיל ובכל השכבות החברתיות. בנות סובלות מכך יותר מבנים.

כינה בוגרת מגיעה לגודל של גרגר שומשום, ויש לה שש רגליים וזוג צבתות שתופסות את השערה בחוזקה. לדברי חוקרים, הכינה חיה על ראש האדם במשך כל מחזור חייה וניזונה מדמו, שאותו היא מוצצת על ידי ניקוב עור הראש ארבע או חמש פעמים ביום. אורך הכינה תלוי בהתפתחותה ונע בין מילימטר אחד לשלושה מ"מ. צבעה משתנה בהתאם למשך הזמן שעבר מאז "ארוחתה" האחרונה ויכול להיות אפור, חום או אדום. הכינים מטילות כשש ביצים ליום באזור הסמוך מאוד לבסיס השערות, כשלושה מ"מ מעור הראש, כך שבימי חייה, הנמשכים בין שבוע לחודש, היא מטילה בין 50 ל־150 ביצים.

האבחנה – הסימן האופייני לכינים חיות הוא גירוד הראש המתחיל 4–8 שבועות לאחר ההדבקה הראשונית. בעת העקיצה מזרימה הכינה רוק המכיל חומר מונע קרישת דם, אולם היא מפרישה גם חומר נוגד כאב שנועד למנוע מהנעקץ לחוש בעקיצה ברגע התרחשותה. חומר זה גורם לגירוי חזק ולתגובה הנראית לעתים על עור הראש. רק לאחר שהשלימה הכינה את מציצתה מופיע הגרד. לעתים רחוקות בלבד יגרום הגירוד להתפתחות פצעים.

המשך משימה 2

כדי לאבחן כינים יש להסתכל בצוואר, באזור העורף ומאחורי האוזניים ולבדוק אם יש שם ביצים. ב־35% מהמקרים הימצאות הביצים באזור זה מצביעה על קיומן של כינים חיות. עם זאת, אך ורק קיומן של כינים חיות מצדיק טיפול. ביצים בלבד אינן סיבה לטיפול. אצל רוב הילדים שבראשיהם התגלו ביצים, הללו לא יגיעו לידי התפתחות כינים בוגרות. הביצים נדבקות לשיער באמצעות חומר דביק שהנקבה מפרישה ומקשָׁה על הפרדת הביצה מהשערה. בזכות הקליפה, הביצים עמידות ביותר נגד חומרים קוטלי כינים.

ההידבקות – בדרך כלל עוברות הכינים מאדם לאדם רק על ידי מגע של ראש בראש. מגע כזה ייתכן כאשר ילדים משוחחים, משחקים או בעת מגע פיזי קרוב בין הורים לילדיהם או בין אחים. רק לעתים רחוקות תיתכן הדבקה באמצעות מסרקים, מברשות, מגבות, כובעים, בגדים או כלי מיטה משותפים. אין הדבקה באמצעות המים בבְּרֵכות השחייה או באמצעות חיות בית כגון כלבים וחתולים. עד שמגלים את הכינים בראש עוברים בדרך כלל כמה חודשים, כך שבינתיים נדבקים ילדים אחרים.

הטיפול – יש לחפוף את השיער בתכשיר קוטל כינים. לאחר החפיפה ניתן להשתמש במסרק כינים היעיל להרחקת כינים מתות וחיות. יש לסרק את ראש הילד שוב עשרה ימים לאחר הטיפול. כמו כן ניתן להשתמש במסרק הכינים כטיפול ללא חומר קוטל כינים, אם מסרקים את הילד כל יום או יומיים במשך שבועיים רצופים. השימוש בשיטה זו טעון עקביות והתמדה, שכן יש לחזור על הפעולה שוב ושוב. יש להקפיד להתחיל את הסירוק קרוב ככל האפשר לקרקפת ולסרק את כל הראש לפחות פעמיים בכל סירוק.

מבוסס על המאמר "הכינה נחמה הולכת לבית הספר" מאת ברוריה אתר, עיתון הארץ, 30.8.04.
© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון "הארץ" בע"מ.

הכינה נחמה הולכת לבית הספר (תקציר)

מאת ברוריה אתר, הארץ, 30.8.2004

הסבר: הכינמת היא טפיל המתקיים בעיקר בראשי ילדים, וניזון מדמו של האדם. הכינה מטילה כ־6 ביצים ליום, וחיה על ראשו של האדם בין שבוע לחודש.

אופן ההדבקה: מגע של ראש בראש, אך גם דרך מסרקים, מברשות, כובעים וכד'.

דרכי הטיפול: חפיפה בתכשיר קוטל כינים, סירוק שיטתי וממושך במסרק מיוחד.

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את המאמר שלפניכם ודווחו עליו. בדיווח הציגו לפי הנתונים המספריים את השינויים העיקריים שחלו במצבן של תנועות הנוער ואת הבעיה שהתעוררה בעקבות שינויים אלה. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

צופים בצמיחה

מעובד על פי מורן זליקוביץ', ynet חדשות, 6.11.2006

תנועות הנוער בצמיחה: עלייה של כ־20% נרשמה ב־2006 במספר החניכים בתנועות הנוער מכ־147 אלף בשנה שעברה לכ־175 אלף השנה.

תנועת הצופים היא תנועת הנוער הגדולה בארץ עם 25.8% צופים – כך עולה מנתוני אומדן תנועות הנוער לשנת 2006. תנועת הנוער העובד והלומד ממוקמת במקום השני עם 22.6% בני נוער. בני עקיבא מחזיקה ב־16.2% מהנוער, בנות בתיה 14.6%, בתנועת השומר הצעיר, שהתאחדה עם הנוער הערבי, 4.1% פעילים. בעזרא, מכבי הצעיר, הצופים הערבים והדרוזים, היכלי ענ"ג 2.5%, האיחוד החקלאי, הנוער הדרוזי, המחנות העולים, הנוער הלאומי ואריאל – 1.4% מהפעילים. תנועת בית"ר לא קיבלה אומדן השנה ומוגדרת כ"תנועה בהתאוששות".

בתנועת הצופים נרשם גידול של 10,000 חניכים בשנה האחרונה. מזכ"ל התנועה מסביר את הצלחתה בהתאמת תכניות ההדרכה לצרכים העכשוויים של הנוער. לדבריו, "התוצאות משמחות מחד, ומאידך מחדדות, היום יותר מתמיד, את השליחות והאחריות החברתית של תנועת הצופים בחברה הישראלית – הגדלת מעורבות ההורים בפעילות, פתיחת שערי התנועה לאוכלוסיות חדשות דוגמת חניכים עם צרכים מיוחדים, נוער במצבי סיכון, עולים חדשים ותושבי הפריפריה, חינוך ממלכתי פלורליסטי ופנייה לכל המגזרים בחברה הישראלית, העצמת הנוער ומתן אחריות גדולה יותר לבעלי תפקידים בגיל ההתבגרות והעלאת מאות בני נוער מחו"ל לשירות משמעותי בצה"ל".

את בני הנוער הנתונים לא מפתיעים. זאת למרות פרסומים שונים חדשות לבקרים על הירידה בתרומתם לקהילה. לדברי יו"ר מועצת התלמידים והנוער הארצית, "מדובר באופן מוחלט בעלייה במוטיווציה

המשך משימה 3

של הנוער. זה עומד בניגוד מוחלט לכל ההשמצות הבלתי פוסקות על הנוער. אנחנו מברכים על כך".

לפני שנתיים הכריזו תנועות הנוער על משבר בשל הקיצוצים בתקציבן. מועצת תנועות הנוער, שבה חברות כל התנועות המוכָּרות, פתחה אז במאבק להעלאת תקציבן והתריעה כי ללא הגדלת התקציב הן לא תוכלנה לעמוד בנטל. מרבית תנועות הנוער הבולטות פועלות שנים רבות וחלקן קיימות מעל 90 שנה.

הנתונים מתפרסמים כחלק ממדד אומדן תנועות הנוער שמטרתו היא בראש ובראשונה תקציבית – לוודא שאין חריגות במספר החניכים המדוּוָחים לעומת המצב בשטח, שכן התנועות מתוקצבות בהתאם לגודלן.

מעובד על פי הכתבה "זינוק בתנועות הנוער – והרוב הולכים לצופים", מאת מורן זליקוביץ', ynet , 6.11.06.
© כל הזכויות שמורות ל־ynet.

צופים בצמיחה (תקציר)

מאת מורן זליקוביץ', ynet חדשות, 6.11.2006

בשנת 2006 **חלה עלייה** של 20% במספר החניכים בתנועות הנוער בארץ. הן צמחו מ־147 אלף חניכים ל־175 אלף.

הצמיחה היא כנראה **תוצאה** של התאמת התכנים בתנועות לצרכים עכשוויים. התנועות רואות את עצמן כשליחות הנושאות באחריות חברתית.

בשנים האחרונות פתחו התנועות את שעריהן לאוכלוסיות חדשות, כגון: חניכים בעלי צרכים מיוחדים, נוער בסיכון, עולים חדשים, נוער מחו"ל ועוד. מדווח גם על עלייה במוטיבציה של החניכים.

הבעיה העיקרית שתנועות הנוער מתמודדות עמה היא הקיצוצים בתקציב והמחסור במשאבים.

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את המאמר שלפניכם ודווחו עליו. בדיווח ציינו את הפרטים החשובים הידועים על חייו של אהרונסון, והציגו שתי שאלות שנותרו בלתי פתורות ביחס אליו. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

האיש, החיטה והחידה

מעובד על פי רן אהרונסון, עת־מול, גיליון 4, אייר תשנ"ט, מאי 1999

בימים אלו מלאו שמונים שנה למותו של אהרון אהרונסון, שמטוסו נעלם מעל תעלת לה מאנש ב־15.5.1919. עשרות רבות של ספרים ומאמרים נכתבו עליו ועל האנשים הקשורים בו – ובעיקר על אחותו שרה ועל חברו אבשלום פיינברג. ואולם עדיין נותרו פתוחים פרקים חשובים בחייו של מי שנודע כמגלה "אם החיטה" וכמנהיגה של מחתרת ניל"י, נחשב למדען הארץ־ישראלי הראשון ולמדינאי ציוני מוביל, ובולט בתחומים רבים ומגוונים.

בשנת 1882, בהיותו בן שש, הגיע אהרון כילד עם משפחתו לארץ ישראל. הוריו היו בין מייסדי זיכרון יעקב שהוקמה באותה שנה.שם במשך שמונה שנות לימוד בבית הספר הכפרי העממי של זיכרון הצעירה, רכש את הבסיס להשכלתו. הוא המשיך את לימודיו בבית הספר החקלאי בגריניון שבצרפת. עוד בטרם סיים את לימודיו נשלח למטולה על ידי הברון רוטשילד, ולמעשה לא קיבל תואר. על רקע זה מפתיע היקפה של השכלת בן המושבה הקטנה בשולי הממלכה העות'מנית. איך רכש שליטה בתשע שפות לפחות? היכן קלט את הידע המקצועי בתחומים הרבים שבהם הגיע להישגים בינלאומיים? כיצד הפנים את שיטות המחקר ששימשו אותו במחקריו, בהרצאותיו ובפרסומיו?

אהרון אהרונסון היה ידוע כמדען בעל שם. גם בימינו מצוטטים מאמריו בפרסומים מדעיים. לא רבים יודעים כי טביעות אצבעותיו נותרו גם בנופה של הארץ הוא היה הראשון שהביא לארץ דקלים גבוהים הנקראים דקלי וושינגטוניה. אך עדיין עולות השאלות בנוגע למשמעות פעולותיו הצבאיות

המשך משימה 5

והפוליטיות כמייסדו ומנהיגו של ארגון המחתרת ניל"י במלחמת העולם הראשונה. במה תרם הידע האישי העצום של אהרון לניצחון הבריטי על הטורקים בארץ ישראל? האמנם היה זה הוא שיעץ לגנרל אלנבי, מפקד הצבאות הבריטיים אשר עלו ממצרים, וכך הצליח לכבוש את המחצית הדרומית של הארץ?

אהרון אהרונסון ושאר אנשי ניל"י היו ידועים במסירותם לרעיון של ההתנגדות לשלטון הטורקי. כידוע, בעקבות חשיפתה של המחתרת בסתיו 1917 בידי הטורקים קיפחו ארבעה מאנשיה את חייהם, ובהם אחותו שרה. רבים עברו עינויים קשים. האם כל זה היה כדאי? באיזו מידה השפיעו אהרון אהרונסון ושאר חברי ניל"י על עמדת הבריטים כלפי הציונות ועל הכרתם בבית לאומי ליהודים בארץ ישראל?

אפילו מותו נותר חידה: הוא נספה כשהיה בן 43. מה קרה למטוס הקטן ולשני האנשים שבו (הטייס הבריטי ואהרונסון), שנעלמו תוך כדי טיסה בין אנגליה לצרפת בלי להשאיר זכר? האם הייתה זו התנקשות מכוונת בחיי אהרונסון, כפי שסוברים אחדים? או שמא הייתה זו תאונה מקרית שאליה נקלע אהרון לרוע מזלו? חידה היא ותהי לחידה.

מעובד על פי הכתבה "האיש, החיטה והחידה" מאת רן אהרונסון, עת־מול, גיליון 4, אייר תשנ"ט, מאי 1999.
© כל הזכויות שמורות ליד יצחק בן־צבי, ירושלים.

האיש, החיטה והחידה (תקציר)

רן אהרונסון, עת־מול, גיליון 4, אייר תשנ"ט, מאי 1999

בימים אלה מלאו 90[1] שנה למותו של אהרון אהרונסון. אהרון אהרונסון **נולד בשנת 1882**. עלה עם משפחתו לארץ כילד צעיר. הוריו היו ממייסדי המושבה **זיכרון יעקב**. בבית הספר התיכון נשלח **ללמוד חקלאות בצרפת**, שלט בתשע שפות, גילה ידע מקצועי בתחומים רבים, הגיע **להישגים בינלאומיים** בתחומי המדע, גילה את אם החיטה, היה **מנהיגה של תנועת המחתרת ניל"י**, תרם תרומה משמעותית לניצחון הבריטים את הטורקים. הוא ואנשי ניל"י התנגדו לשלטון הטורקי, ויש הסבורים שיעץ לאלנבי כיצד לכבוש את צדה הדרומי של א"י. **הוא נספה בגיל 43** בתאונת מטוס מעל לתעלת לה מאנש.

נותרו **חידות** רבות על דמותו. למשל, האם נהרג בהתנקשות? לא נותר כל זכר למטוס שבו נספה. האם השפיע על העמדה הבריטית ביחס ליהודים, שבזכותה התאפשרה הקמה של בית לאומי ליהודים?

[1] יש לשים לב לכך שהמאמר המקורי התפרסם לפני עשר שנים.

המיצ"ב הפנימי – משימות ההבעה שבעל־פה

מבנית דיווח צמוד טקסט

משימה 5

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את הכתבה שלפניכם ודווחו עליה. בדיווח הציגו את הפרויקט "שעת כדור הארץ", את הסיבה העיקרית לקיומו ואת מטרותיו. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

ויהי חושך בתל־אביב

מעובד על פי יעל עברי־דראל, ynet ירוק, 27.3.2008

אחת לכמה זמן מיתרגמות ההצהרות הקודרות על אודות שינויי האקלים לפעולות רחבות היקף. אך לעתים, כל מה שנדרש הוא פעולה אחת פשוטה. דוגמה לכך הציגה הערב תל־אביב, שהכריזה "ויהי חושך" למשך שעה אחת.

בטקס חגיגי, שהתקיים על גג מגדלי עזריאלי בעיר, השיקו נשיא המדינה וראש העירייה את הצטרפותה של תל־אביב לפרויקט שעת כדור הארץ העולמי. זמן קצר לאחר כיבוי התאורה ההיקפית במגדלים, ניתן האות לכיבוי האור במאות בתי עסק ומקומות בילוי, וברבבות בתים ברחבי העיר. במקביל גם האורות במשכן הנשיא בירושלים כובו.

מבצע ההחשכה הסתיים באופן רשמי בשעה 21:00 בדיוק, עם הדלקתה המחודשת של התאורה ההיקפית במגדלים. "הייתה היענות גדולה של תושבי העיר ומבחינתנו זוהי הצלחה גדולה" מסכמים בעיריית תל־אביב. מנתוני העירייה עולה כי כ־40 אלף תושבים הגיעו במהלך הערב למופע המרכזי של הפרויקט, שהתקיים בכיכר רבין.

בטקס ההשקה של האירוע, אמר נשיא המדינה: "אני סבור שעל ישראל להוביל את המאבק הסביבתי העולמי". לדבריו, המאבק בהתחממות הגלובלית חשוב מטעמים סביבתיים אך גם מטעמים ביטחוניים. "האנרגיה מפרנסת את הטרור", הבהיר. "המשימה שעומדת בפני כל אזרח ואזרח היא לדאוג לדורות הבאים. בהצטרפות לפרויקט העולמי הזה זכינו במצווה גדולה", הוסיף ראש העיר. ואילו השר להגנת הסביבה הכריז: "צריך להבין שאנחנו לא רוצים שהעולם ייעצר, אלא שיתקדם קדימה".

המשך משימה 5

בסקר שהתבצע השבוע הצהירו 68% מהנשאלים כי בכוונתם לכבות את האור ולהצטרף ליוזמה היום, מעט לפני השעה המיועדת.

בשבועות האחרונים עסקו גורמים רבים בעיר בפעילויות חינוך והסברה, שמטרתן להפיץ את המסר הסביבתי. אחת מהן, הוציאה במהלך שעות הבוקר אלפי ילדים, שהשתתפו בצעדה שארגנה העירייה בשיתוף "החברה להגנת הטבע". בסך הכול גדשו את רחובות העיר כ־13,000 תלמידים מעשרות בתי ספר וגנים בעיר, שצעדו כשהם לבושים בחולצות הפרויקט.

נוסף על כך, בעליהן של מאות מסעדות בעיר הודיעו שבכוונתם להירתם למהלך. לקהל הסועדים הצטרפו גם כ־1,000 צרכני תרבות שהגיעו הערב לתאטרון הקאמרי.

ולטובת אלו שהחליטו להצטרף ליוזמה, וגם לטובת הבליינים המקומיים, גויסה להקת כנסיית השכל שהפיקה מופע על טוהרת האנרגיה החלופית בכיכר רבין. איך זה עובד? את החשמל למערכות התאורה וההגברה מספקים רוכבים שהגיעו למתחם דיווש אופניים שהוקם לצד הבמה, וגנרטור ביו־דיזל המונע על ידי שמן ששימש לטיגון פלאפלים.

מחברת החשמל נמסר כי נתוני מרכז הבקרה המרכזי של החברה מצביעים על ירידה של כ־24 מגה וואט, וכי מדובר על נתונים המצביעים על שיתוף פעולה מצד התושבים.

מעובד על פי הכתבה "ויהי חושך בתל אביב" מאת יעל עברי דראל, ynet , 27.3.08.
© כל הזכויות שמורות ל־ynet.

ויהי חושך בתל־אביב (תקציר)

מאת יעל עברי־דראל, ynet ירוק, 27.3.2008

בכתבה מתוארת השתתפותה של ישראל בפרויקט "שעת כדור הארץ". **זהו פרויקט** שבמהלכו מכבים את האורות בבתי עסק, במקומות בילוי ובבתים רבים בעיר. בחודש מרס בשנה שעברה נערך טקס חגיגי בהשתתפות נשיא המדינה, שבמהלכו כובו אורות רבים בעיר תל־אביב במסעדות, בתאטרון ובבתים רבים. ארגונים שונים נטלו חלק באירוע ותושבים רבים השתתפו בו.

אירוע זה נועד להיאבק בהתחממות הגלובלית **ומטרותיו להגביר** את מודעות הציבור **ולגייסו** לצמצום ממדי התופעה.

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את הכתבה שלפניכם ודווחו עליה. בדיווח הציגו את הבעיה ואת הפתרון שנמצא לה. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

תלמידים נלחמים בהכחדת הבז האדום

מעובד על פי מערכת וואלה! 5 ביוני 2006

הבז האדום[1] הוא דורס נדיר, הנמצא בסכנת הכחדה. אחת הסיבות להתמעטות הבז בישראל היא פגיעה באתרי הקינון שלו: בזים מקננים לעתים קרובות בחורים בגגות של בתי מגורים, כך ששיפוץ והחלפה של גגות ישנים מקטינים את כמות מקומות הקינון העומדים לרשות הבזים.

במושב אליקים (מועצה אזורית מגידו), שבו נמצאת אחת ממושבות קינון הבזים הגדולות בישראל, ירד מספר הזוגות המקננים בשנים האחרונות בשל שיפוץ חלק מהגגות הישנים במושב.

---

[1] הבז האדום הוא עוף דורס קטן הנמצא בסכנת הכחדה עולמית. כתוצאה מהרעלות עקיפות של חומרי הדברה, הרס אתרי קינון וצמצום שטחי הצייד הטבעיים בישראל, נספרו בשנות החמישים כ־5,000 זוגות מקננים, ואילו נכון לימים אלו ידוע על כ־600 זוגות בלבד. כמה ממושבות הקינון של הבז האדום בארץ נמצאות בסמוך למגורי אדם. הבז האדום מגיע אלינו אחרי תקופת חריפה של כחצי שנה באפריקה. תפוצתו בתקופת הקינון היא אזור הים התיכון, הבלקן, מסביב לים השחור ועד מרכז אסיה. ישראל מצויה, אפוא, בגבול הדרומי של אזור קינונו. עם בוא האביב, לקראת סוף חודש פברואר, מגיע הבז האדום לאזורנו לתקופה של בין ארבעה לחמישה חודשים, ובתחילת חודש יולי הוא יוצא בדרכו חזרה לאפריקה.

הבז האדום הוא דורס החי בלהקה בכל ימות השנה, וגודל מושבותיו נע בין זוגות בודדים למאות זוגות במושבות הגדולות. הוא ניזון מחרקים שונים, זוחלים ואף נחשים קטנים. ובכל שנה – בעונת הקינון – מטילה הנקבה בין שלוש לשש ביצים.

הבז האדום נקרא בשמו על שום צבעו של הזכר, שגבו מתייחד בגוון אדום חלק. נקבת הבז לעומתו, מתאפיינת בגווני חום שונים, והיא ייחודית פחות בצבעיה. (מעובד על פי יפעת גדות, NFC 21.5.2008)

המשך משימה 6

ילדי בית ספר "התקווה" במושב, המשתתף בפרויקט "פורשים כנף להגנת הנשרים והדורסים בישראל", המשותף למרכז הצפרות הישראלי של החברה להגנת הטבע ולחברת החשמל, נחלצו לעזרת הבזים ובשעה ששופץ בבית הספר אחד הגגות, הוחלט לנצל את השיפוץ כדי "לפצות" את הבזים על אובדן מקומות קינון רבים במושב.

בגג המבנה הותקן "שיכון" ובו עשרה תאי קינון המיועדים לבזים. הבנייה נעשתה בשיתוף חברת החשמל במסגרת פעילותה הקהילתית ועל פי הנחיות מקצועיות של מומחי מרכז הצפרות של החברה להגנת הטבע.

בחלק מהתאים הותקנו מצלמות אינפרה־אדום המאפשרות לצפות במתרחש גם בתנאי החשכה השוררת בתוכם. התמונות מועברות למסך המצוי בחדר המדעים בבית הספר. תיבה אחת כבר אוכלסה בהצלחה על ידי זוג בזים, וכעת מקננת בו משפחה מאושרת עם שלושה גוזלים. ילדי בית ספר "התקווה" עוקבים בעניין רב אחר גדילתם והתפתחותם עד לפריחתם מהקן באמצעות מצלמת הווידאו המשדרת את כל המתרחש בתוך קן זה בשידור חי בכיתות.

מעובד על פי הכתבה: "תלמידים נלחמים בהכחדת הבז האדום".
© כל הזכויות שמורות לוואלה!

תלמידים נלחמים בהכחדת הבז האדום[2] (תקציר)

מאת מערכת וואלה! 5 ביוני 2006

הבז האדום הוא עוף דורס קטן, המקנן באזורנו בתקופת החורף. **הבעיה** היא שהוא נמצא בסכנת הכחדה עקב הרס אתרי הקינון שלו. הוא נוהג לקנן בחורים בגגות של בתי מגורים. כשמשפצים אותם – אין לו עוד מקום קינון. נוסף על כך, בישראל משתמשים בחומרי הדברה, והוא ניזון מבעלי חיים שהורעלו. מ־5,000 זוגות שנספרו בעבר נותרו כיום 600 זוגות בלבד.

הפתרון: בבי"ס במושב אליקים הוחלט לנצל את שיפוץ בית הספר, ששימש מקום קינון, לבניית שיכון לבזים. נבנו שם תאי קינון קטנים ובהם מצלמות אינפרה אדום המאפשרות לצפות במתרחש גם בחושך. התלמידים יכולים לצפות במתרחש. תיבה אחת כבר אוכלסה, ומקננת בה משפחה בת שלושה גוזלים.

[2] בקטע זה נדרש מיזוג בין שני טקסטים. עם זאת, הטקסטים קלים יחסית.

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את המאמר שלפניכם ודווחו עליו. בדיווח תארו את תולדות חייו ואת מעשיו המיוחדים של אהרון מנצ'ר בתקופת מלחמת העולם השנייה. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

"אדם שמח ועם הכרה ומחשבה יהודית"

על גבורתו החינוכית של אהרון מנצ'ר בווינה של ימי מלחמת העולם השנייה.

מעובד על פי רינה ברקאי, עת־מול: עיתון לתולדות ארץ ישראל ועם ישראל, גיליון 195, תשרי תשס"ח, ספטמבר 2007

זהו סיפור על גבורה ושִכחה. אולי בעצם על גיבור שנשכח. מי היה אהרון מנצ'ר, ומדוע חשוב דווקא היום לזכור אותו? על רקע מלחמת העולם השנייה, בתקופה האפלה של האנטישמיות, ההשפלה בפומבי, ההתעללות, הגזֵרות והחרמות הרכוש היהודי, דווקא מתוך החשכה, מוארת דמותו של מנצ'ר ופעילותן המיוחדת של תנועות הנוער ועליית הנוער שהיה פעיל בהן.

אהרון מנצ'ר נולד ב־1917 בווינה שבאוסטריה. בשנים 1932–1939 עלו לארץ כל בני משפחתו חוץ ממנו. אהרון הצטרף לתנועת הנוער הציונית־חלוצית־סוציאליסטית "גורדוניה", והפך בה למדריך אהוב ונערץ, בעל כישרון לרתק את שומעיו, הבולט באישיותו החזקה ובסמכותיות שהקרין על סביבתו. לאחר זמן הפך גם למרכֵּז שכבה בתנועה.

במארס 1938, עם סיפוחה של אוסטריה לגרמניה הנאצית, נסגרו בהוראת הגסטפו כל תנועות הנוער ומרבית המדריכים הבוגרים והמנוסים עלו לארץ ישראל. באותה תקופה לחצו הרשויות הנאציות בכל האמצעים והאכזריות לזירוז בריחתם והגירתם של היהודים מן המדינה. באותם חודשים הוצאו משם מרבית חברי תנועות הנוער וכן מרבית ילדי עליית הנוער.

המשך משימה 7

מנצ'ר החל לפעול "בעליית הנוער" בווינה, ליווה גרעינים של ילדים־נערים לארץ ישראל והגיע אתם לביקור בארץ בפברואר 1939. בביקורו ניסו חבריו ובני משפחתו לשכנעו שלא לחזור לווינה, ואחיו אף הסתירו ממנו את הדרכון שלו... אך על אף רצונו להצטרף לאחיו ולחלומו להגיע לארץ ולממש בה את ההגשמה החלוצית שלה חינך, ענה כי "כל עוד נשאר ילד יהודי בווינה אני אהיה אתו", וכך חזר בראשית 1939 לווינה.

עד סוף דצמבר 1939 הצליח לשלוח 420 חניכים לארץ בדרך חוקית, ועד מרס 1941 נשלחו עוד 100 ילדים בדרכים בלתי חוקיות. בתקופה שבין מאי 1938 לסוף 1939 הצליחה "עליית הנוער" להביא לארץ ישראל או לאחת מארצות המעבר כ־2,200 בני נוער.

בספטמבר 1939 קיבל עליו אהרון את ניהול "עליית הנוער" בווינה. שם התמסר לארגונן מחדש ואיחודן של כל תנועות הנוער הציוניות להכשרה חלוצית, ולגיבוש צוות מדריכים צעיר וחדש שלמד לפעול בשיתוף פעולה מלא ובאופן ידידותי. במסגרת פעילותו בעליית הנוער יצר אהרון מעון רוחני, מסגרת מגוננת ותומכת, שהפכה למבצר של התנגדות רוחנית לנאצים ומרכז עבור הנוער הציוני.

בבית הספר של עליית הנוער ביקרו כ־1,610 תלמידים. שם העניק להם הצוות החינוכי קורסים מקצועיים, דאג לבריאות הילדים, העניק להם מזון ותחושת שייכות, והכרה שהם לוחמים עבור עתיד יהודי חדש. בבית הספר יכלו הצעירים לפתח חיים רב־גוניים, בניגוד גמור לשנאת העולם הווינאי הסובב והגזֵרות הקשות כלפי היהודים.

בספטמבר 1942, כשחוסלה סופית "עליית הנוער" בווינה, הועבר אהרון עם חניכיו מבית הספר לגטו טרזינשטאט. גם שם השתלב בטבעיות בפעילות החינוכית והתרבותית, ועבד בהנהלה העצמית של הדאגה לנוער.

באוגוסט 1943 הגיע משלוח של 1,260 ילדים בני 13–14 מביאליסטוק לטרזינשטאט, ונאסר על כל קשר בין תושבי הגטו לילדים אלה. רק קבוצה קטנה של רופאים, אחיות ומדריכים אורגנה כדי לשמור על הילדים, ובין המדריכים היה גם מנצ'ר שידע היטב את שפת היידיש.

לאחר שישה שבועות נעלמו הילדים עם מדריכיהם מהגטו. הם הגיעו לאושוויץ, ומייד עם הגעתם נשלחו לתאי הגזים. עם מדריכיהם, שביקשו לא להפקירם לגורלם ללא ליווי של מבוגר, נמנה גם אהרון מנצ'ר, אשר פעל וחי למען חניכיו ככל יכולתו, ואתם מצא את מותו הטרגי כשהוא בן 26 שנה בלבד.

מעובד על פי הכתבה "אדם שמח ועם הכרה ומחשבה יהודית על גבורתו החינוכית של אהרון מנצ'ר בווינה של ימי מלחמת העולם השנייה" מאת רינה ברקאי, עת־מול, גיליון 195, תשרי תשס"ח, ספטמבר 2007.
© כל הזכויות שמורות ליד יצחק בן־צבי, ירושלים.

המשך משימה 7

"אדם שמח ועם הכרה ומחשבה יהודית" (תקציר)

על גבורתו החינוכית של אהרון מנצ'ר בווינה של ימי מלחמת העולם השנייה.

מאת רינה ברקאי, עת־מול: עיתון לתולדות ארץ ישראל ועם ישראל, גיליון 195, תשרי תשס"ח, ספטמבר 2007

אהרון מנצ'ר נולד ב־1917. בשנות השלושים עלו כל בני משפחתו ארצה חוץ ממנו. הוא הצטרף לתנועה החלוצית־סוציאליסטית גורדוניה והיה מדריך נערץ ואהוב.

בשנת 1938 הופסקה פעילותן של תנועות הנוער בווינה. מנצ'ר סייע לנערים רבים להגיע ארצה, ועל־ידי כך הצילם. הוא הגיע לביקור בארץ, אך סירב להישאר למרות הפצרותיהם של בני משפחתו, כיוון שהרגיש מחויבות כלפי בני הנוער שנשארו מאחור.

ב־1938 ניהל את "עליית הנוער" בווינה. הייתה שם הכשרה מקצועית ובית ספר שהכשיר נערים לקראת העלייה לארץ.

ב־1942 חוסלה בווינה עליית הנוער, הוא הועבר עם חניכיו לגטו טרזינשטאט ולאחר כמה שבועות הועבר לאושוויץ. שם נספה עם כל חניכיו בגיל 26.

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את המאמר שלפניכם ודווחו עליו. בדיווח הציגו את יתרונותיו של הגמל בהובלת התפוזים, והסבירו מדוע העגלה לא הצליחה למלא את מקומו. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

הובלת ההדרים באזור יפו בסוף המאה ה־19

מעובד על פי ברוך רוזן, עת־מול: עיתון לתולדות ארץ ישראל ועם ישראל, יד יצחק בן־צבי, כרך ל, גיליון 4 (180), אדר ב תשס"ה, מרס 2005

בסוף המאה ה־19 אימצו ראשוני הפרדסנים העבריים את שיטות ההובלה של שכניהם הערבים. התפוזים הובלו על דבשות גמלים עד לנמלי הים, ושם הוטענו על ספינות מפרש. הגמל התנהל בנחת לנמל וממנו בוואדיות ובדרכים משובשות בחול טובעני על אדמת חמרה וכורכר. חבלי הקשירה, שקי האוכף, עור הגמל, דבשתו ושריריו שימשו בולם זעזועים. ארגזי התפוזים רופדו בדבשת ובגוף והלחצים עליהם נבלמו. בהליכתו ללא קפיצות ועצירות פתע, בקצב שקול, צמצם הגמל את נזקי טלטול ההדרים בדרכי הפרדסים. הגמל נשא את מטענו הכבד (כ־300 ק"ג) הישר אל הספינות כמאתיים יום בשנה, וביתר הזמן הושכר להובלת מטענים חקלאיים, סחורות יבוא כבדות, ברזל וחומרי בניין. ההובלה היעילה אך אטית באמצעות הגמל הייתה לרעתם של הפרדסנים. עקב עליית רמת החיים באירופה עלתה הדרישה לתפוזי יפו, והתפתחותו של המסחר בהדרים הייתה תלויה בשיפור דרכי ההובלה. באותה תקופה הוחלפו ספינות המפרש באניות קיטור. שיפור זה הקל על העברתם של ההדרים לאירופה. קִדמה זו גם הבטיחה את השיט בתנאי מזג אוויר קשים והפחיתה את עלותו; אך הפרדסנים לא הצליחו להגיב במהירות לדרישות השוק בגלל מגבלות ההובלה בארץ, שהסתמכה על הגמל בלבד.

המשך משימה 8

בספר עברי על גידול הדרים שיצא לאור בשנת 1891 נכתב שהמרחק בין הפרדסים לנמל יפו תלוי ביכולת ההובלה של גמל. נטיעת הפרדס במרחק רב יותר ממה שיכול הגמל לעבור במשך יום אחד חייבה חניית לילה, האבסת הגמלים והשקייתם ופריקת התיבות וטעינתן מחדש, פעולה יקרה ולא מעשית. חישובים מראים כי ב־1928 נעו מדי יום כ־1,500 גמלים מפרדסי יפו אל הנמל וחזרה. תנועת גמלים רבה ומרשימה זו הייתה עדות לתנובת הפרדסים בשנות ה־20.

בסוף המאה ה־19 ובתחילת המאה ה־20 ראו יהודים את העגלה כסמל לקִדמה. לפני מלחמת העולם הראשונה ובעיקר אחריה, עם סלילתן של דרכים סביב יפו, ירושלים וחיפה, ויבוא טכנולוגיות חדשות בידי המתיישבים, רבו העגלות, אך נראה שבזמן המלחמה השתמשו בעיקר בסוס, בפרד, בחמור ובגמל. במרוצת שנות ה־20 וה־30 גבר השימוש בעגלות להובלת מזון, חומרי בניין, נפט וקרח בעיקר בעיר.

התקווה שתָּלו הפרדסנים בעגלה לא התממשה. דרכי הובלת התפוז לנמל יפו, נמל התפוזים הראשי, היו משובשות. טלטולי הדרך הבין־עירונית גרמו נזק לפרי ההדר המובל בעגלות. נוסף לכך היה מטען העגלה מוגבל והיה צורך בעגלון מומחה, בעוד גמלת (שיירת גמלים) ובה חמישה גמלים ויותר נוהלה בידי שניים־שלושה מובילים. עגלה שנשברה דרשה תיקון מקצועי יקר. נוסף לכך עלות הסוסים והפרָדות הייתה גבוהה.

כדי למצות את יכולתה ולהשיב את ההשקעה בסוסים ובפרדות נזקקה העגלה לדרכים סלולות, אך כשנסללו הדרכים וניתן היה לרכוש מכונית, הייתה זו יעילה מהעגלה. בכמה מאזורי המזרח התיכון לא הופיעו עגלות והשינוע עבר הישר מהגמל למכונית, וגם בחלק מפרדסי יפו חל דילוג זה.

מעובד על פי הכתבה "הובלת ההדרים באזור יפו בסוף המאה ה־19" מאת ברוך רוזן, עת־מול, כרך ל, גיליון 4 (180). **© כל הזכויות שמורות ליד יצחק בן־צבי, ירושלים.**

המשך משימה 8

הובלת ההדרים באזור יפו בסוף המאה ה־19 (תקציר)

מאת ברוך רוזן, עת־מול: עיתון לתולדות ארץ ישראל ועם ישראל, יד יצחק בן־צבי, כרך ל, גיליון 4 (180), אדר ב תשס"ה, מרס 2005

בסוף המאה ה־19 הובלו תפוזים לנמל יפו באמצעות גמלים. לגמל היו **יתרונות** רבים: הוא התנהל בוואדיות, בדרכים משובשות ובחול טובעני. עורו ודבשתו שימשו בולמי זעזועים. הליכתו בקצב שקול צמצמה את נזקי הטלטול. הוא הוביל הדרים 200 יום בשנה וביתר הזמן שימש להובלת סחורות אחרות. ההובלה הייתה יעילה אך אטית. גמלת נוהלה בידי מספר מועט של אנשים.

באזור יפו **לא אימצו את העגלה**, שהייתה אז חידוש טכנולוגי, **משום ש**הדרכים היו משובשות וטלטולי הדרך גרמו נזק לפרי. המטען היה מוגבל על העגלה, והיה צורך בעגלון מומחה. עגלה שנשברה דרשה תיקון יקר ומקצועי. אחזקת סוסים ופרדות הייתה יקרה, והיה צורך בדרכים סלולות.

משנסללו הדרכים – עברו לשימוש במכונית, ודילגו על העגלה שהייתה שלב ביניים.

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את המאמר שלפניכם ודווחו עליו. בדיווח ציינו את הגורם לשינוי בתפיסת עיצובם של בגדי הילדים ולהשפעתו על עיצובם במהלך ההיסטוריה. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

סיפורי בגדים

מעובד על פי שושנה־רוז מרזל, עת־מול: עיתון לתולדות ארץ ישראל ועם ישראל, יד יצחק בן־צבי, כרך ל, גיליון 2 (178), כסלו תשס"ה, נובמבר 2004

קשה להעלות על הדעת שעד המאה ה־19 לא היו בגדים מותאמים לצורכי ילדים ולתינוקות. בגדי הילדים היו העתקים בזעיר אנפין של בגדי מבוגרים, כאשר כל מעמד הלביש את ילדיו בהתאם לבגדים המקובלים בסביבתו.

בימי הביניים היו עוטפים את התינוקות עם לידתם בתוך רצועות בד ארוכות מכף רגל ועד הסנטר. הם היו "חנוטים" כמו גלמים ותנועתם הוגבלה. התפיסה הרווחת גרסה שרק כך גופם יגדל בצורה ישרה ובריאה.

עם התפתחותו החל התינוק ללבוש גלימה ארוכה. כאשר החל לרדת ולמד לשלוט בצרכיו, קיצרו את הגלימה. הבגד היה זהה לבני שני המינים. לגלימת הבנים היה פתח מלפנים, ולגלימת הבנות – פתח מאחור. כאשר בגר מעט נראה הילד כמיניאטורה של איש בוגר, ולא הייתה כל התחשבות בצרכיו כילד. הבגדים שיקפו את התפיסה האירופית כלפי הילד שראתה בו איש קטן, והאפנה אף לא הבחינה בין מבוגרים בגילאים שונים.

במהלך המאה ה־18 התחולל שינוי רעיוני מהותי באנגליה, שהעלה את המודעות לזכויות האזרח. התהליך פשט לצרפת ולארצות אחרות והגיע לשיאו במהפכה הצרפתית. העיסוק בזכויות האזרח מיקד את ההבחנה בשלבים השונים של חיי האדם והעלה את המודעות גם לילדים ולצורכיהם המיוחדים. הפילוסוף הצרפתי ז'אן־ז'אק רוסו (1712–1778) שכתביו השפיעו רבות על בני דורו, פרס בספרו "אמיל" את משנתו החינוכית החדשנית בימים ההם שלפיה יש לחנך ילדים בהתאם לצורכיהם, ובעקבות זאת הם יגדלו ויהפכו לאזרחים טובים ונאמנים.

המשך משימה 9

ואכן, לקראת המאה ה־19 מתחילים לעצב ביגוד המתאים לצורכי הילדים. התינוק כבר לא "ארוז" מהצוואר ומטה, והחיתול עוטף את הילד למטה מהחזה, חלקו העליון נתון בחולצה והוא יכול להניע את ידיו. חולצות מעין אלה ניתן לראות במוזאון יהדות איטליה בירושלים.

מתחילת המאה ה־19 נראים הבגדים מותאמים להבדלי הדורות ולצורכי הילדים. הילדות בשמלות בהירות ונוחות, ללא מחשוף ועם שרוולים פשוטים שאינם צמודים לזרועות. מתחת לשמלות מציצים מכנסונים, המאפשרים תנועה חופשית תוך שמירה על צניעות.

במהלך המאה ה־19, הולכת וגוברת השפעתה של הבורגנות וערכיה המשפחתיים, ואלה מאיצים את התהליך. מכאן ואילך משפרים את בגדי הילדים. הגזרות הופכות נוחות ומאוררות יותר, הבדים פשוטים ונעימים יותר למגע והצבעים כהים יותר. את הבגדים קל יותר ללבוש ולפשוט ואף מתחדדים ההבדלים בין בגדי בנים לבגדי בנות. התפיסה המבחינה בין ילד למבוגר כבר הופנמה לחלוטין.

תהליכי השינוי שעברו על בגדי ילדים באירופה לא פסחו על בגדי הילדים היהודים באיטליה. מאחר שבגדי היום־יום עברו בדרך כלל מילד לילד במשפחה, וכשהתבלו שימשו חומר הטלאה, שרדו בעיקר השמלות והגלימות ההדורות שנלבשו במועדים ובאירועים. מרבית ה"שמלות" המפוארות המוצגות בתערוכה "איטליה: זיכרונות ילדות" נועדו לטקסי ברית מילה ובר־מצווה ולחתונות. שמלות אלה עברו במשך דורות במשפחה ונלבשו באירועים רבים. הפריטים נתפרו לרוב ביד אוהבת, והם עשויים בדי משי, סטן, פשתן וכותנה לבנים ומעוטרים בעבודות תחרה עדינות וברקמות.

מעובד על פי הכתבה "סיפורי בגדים" מאת שושנה־רוז מרזל, עת־מול, כרך ל, גיליון 2 (178), כסלו תשס"ה, נובמבר 2004. © כל הזכויות שמורות ליד יצחק בן־צבי, ירושלים.

סיפורי בגדים (תקציר)

מאת שושנה־רוז מרזל, עת־מול: עיתון לתולדות ארץ ישראל ועם ישראל, יד יצחק בן־צבי, כרך ל, גיליון 2 (178), כסלו תשס"ה, נובמבר 2004

עד המאה ה־18 נהגו להלביש ילדים כמבוגרים בלבוש מסורבל שאינו נוח.

עם התפתחותה של המודעות לזכויות האזרח, בעיקר בתקופת המהפכה הצרפתית, התעוררה המודעות לצורכי הילדים ולרווחתם. התפתחה תפיסה ולפיה יש להיות קשובים יותר לצורכיהם של הילדים כדי להופכם לאזרחים טובים יותר. לכן, התחדדה ההבחנה בין מבוגר לילד וגרמה לשינויים בתפיסת לבושם של הילדים. החלו לייצר עבור הילדים בגדים נוחים יותר ונעימים למגע.

המיצ"ב הפנימי – משימות ההבעה שבעל־פה
מבנית דיווח צמוד טקסט

משימה 10

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את המאמר שלפניכם ודווחו עליו. בדיווח תארו את הבעיה שנתקלו בה מתיישבי חדרה בשנים הראשונות להיווסדה, את הפתרון שהוצע ואת תוצאותיו. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

לא נעזוב את חדרה

מעובד על פי מרדכי נאור, עת־מול, גיליון 168, אדר ב תשס"ג, מרס 2003

ב־1898 מלאו לחדרה שבע שנים. הדבר לא צוין בדרך כלשהי, שכן חדרה הייתה, כמעט מיום היווסדה, מושבה ידועת חולי ואסונות. מחלת הקדחת, תוצאת הביצות הרבות שמסביבה, הפילה קרבנות מדי שנה בשנה, ובייחוד הייתה פגיעתה קשה בסוף הקיץ ובסתיו.

הקדחת (מלריה בלעז) נחשבה באותה תקופה פגע טבע. ההערכה הייתה כי היא נגרמת מצירוף של זוהמה, מים דלוחים ואוויר רע (פירוש המילה מלריה באיטלקית – אוויר רע), וכך אף העריכו הרופאים. ד"ר הלל יפה, שנודע כאחד הלוחמים בקדחת, כתב עליה ב־1894: "על מהלך הקדחת משפיעים כמה תנאים צדדיים, כמו הזנה, טיב המוצרים, טיב המים, דרכי החיים ומצב הבתים". פגיעתם הרעה של יתושי האנופלס גורמי הקדחת טרם הוכרה בזמן ההוא.

ההנחה הייתה שהביצות מעלות אוויר רע, ולכן בסביבתן הקרובה רבים החולים בקדחת. ד"ר יפה הציע דרכים למיגורה: "קודם לכול – ייבוש הביצות, שנית – סדרי ניקיון... שלישית נטיעת איקליפטוסים". זו הייתה תרופת הפלא של העת ההיא. עוד המליץ הרופא החלוץ: "חשוב מאוד להנהיג סדרים היגייניים בבית, בענייני ניקיון, הזנה וכו'".

בסוף המאה ה־19 הייתה חדרה מוקפת ביצות ענק, שהשתרעו על פני שטח של כ־4,500 דונם. בהשתדלותו של ד"ר יפה הסכים הברון רוטשילד ב־1895 להקציב סכומי כסף גדולים לעבודות תיעול וניקוז, שיביאו בסופו של דבר לייבוש הביצות. אולם עד שהמצע הזה הגיע לקצו, המשיכה הקדחת לקטול את החדרתים – זקנים, מבוגרים ועשרות ילדים.

המשך משימה 10

ב־1897 הועלה בפעם הראשונה הרעיון לפַנות מחדרה את כל התושבים עד לייבוש הביצות. החדרתיים, על אף המהלומות שספגו, התנגדו והצהירו כי לא ינטשו את אדמתם. לאחר שהקדחת חזרה והכתה בתושבי חדרה הורה להם ד"ר יפה לפנות את המושבה עד יעבור זעם. הועלתה ההצעה להקים בקצה המושבה, הרחק ככל האפשר מהביצות, יישוב זמני, ובו לשבת לפחות עד החורף, כשהקדחת מרפה מהמושבה. ההנחה הייתה שהשפעתן הרעה של הביצות, בצירוף התנאים התברואתיים הגרועים בבתי המושבה, ייעלמו במקום מרוחק, למשל סמוך לשפת הים.

כך באה לעולם חדרה ב', או "קדימה", כפי שכונתה הנקודה החדשה שבאה להחליף את חדרה הישנה, לפחות לזמן מה. ד"ר יפה גייס הלוואות ותרומות, ובעזרתן הוכנו עשרות צריפי עץ מפורקים בנגריות יהודיות. התכנית הייתה להעבירם לחדרה, ושם להקימם תוך יממה, לכסות את גגותיהם ברעפים, וכך למנוע את הריסתם בעזרת החוק הטורקי המגן על בתים בעלי גג. אלא שהתעוררה בעיה: איך להעביר עשרות צריפים בדרך העפר המשובשת מיפו לחדרה, בלי שהדבר יעורר חשד? גם לכך נמצא פתרון, ואפילו שניים: ראשית ההובלה תיעשה בדרך הים באמצעות סירות; שנית, הדבר יתבצע בעת ביקורו של הקיסר הגרמני וילהלם השני, שהתעתד להגיע לביקור ממושך בארץ הקודש בסוף אוקטובר 1898. ד"ר יפה העריך שכל כוחות הצבא והמשטרה הטורקיים יגויסו לאבטחת הקיסר, ובחלל שייווצר יועברו הצריפים ליעדם ללא חשש או הטרדה.

וכך היה. הכול היו מרוצים. ד"ר יפה כתב במילים נרגשות: "מי יודע אם מצריפים אלה לא תקום חדרה חדשה, חדרה ב'"?

בחודשים הראשונים היו החיים ביישוב החדש נעימים. המצב החל להשתנות לרעה בקיץ. כך קרה, שהמעבר ליישוב החדש לא פתר את בעיות הקדחת. התברר, כי היתושים נושאי הקדחת לא התקשו להגיע גם לאזור הסמוך לים. בעת ההיא טרם ידעו זאת. מתיישבי קדימה סברו כי האדים הרעים מגיעים אליהם למרות המרחק מהביצות. לאחר שרבו החולים, והיו אף כמה מקרי מוות, נאלצו מקימי קדימה לנטוש את יישובם.

ההתיישבות בקדימה נכשלה. ניסיון זה המחיש לחדרתים בדרך הקשה שהקדחת רודפת אחריהם, ויש לרפא לא רק את המחלה אלא את סיבותיה, כלומר את הביצות.

מעובד על פי הכתבה "לא נעזוב את חדרה" מאת מרדכי נאור, עת־מול, גיליון 168, אדר ב תשס"ג, מרץ 2003.
© כל הזכויות שמורות ליד יצחק בן־צבי, ירושלים.

המשך משימה 10

לא נעזוב את חדרה (תקציר)

מאת מרדכי נאור, עת־מול, גיליון 168, אדר ב תשס"ג, מרץ 2003

בסוף המאה ה־19, כשמלאו שבע שנים לחדרה, השתוללה בה מחלת הקדחת וגבתה קרבנות רבים. אנשי חדרה ורופאיה האמינו שהגורמים לקדחת היא זוהמה, מים דלוחים ואוויר רע. הם לא ידעו שהגורם למחלה הוא יתוש האנופלס הגדל בביצות. הם קיוו לייבש את הביצות ולעצור את המגפה, אולם תהליך הייבוש התארך והתמותה נמשכה.

בשנת 1897 הוחלט לפנות את חדרה עד לייבוש הביצות, ולהעביר את תושביה למקום מרוחק יותר. כך הוקם יישוב ביניים שנקרא "קדימה". החודשים הראשונים ביישוב זה עברו בשלום, אולם עם בוא הסתיו הגיעה הקדחת גם אליו.

הניסיון הכושל לימד את אנשי חדרה שיש לייבש לחלוטין את הביצות כדי להמשיך לחיות באזור זה.

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את הכתבה שלפניכם ודווחו עליה. בדיווח תארו את ייחודו של הגן ואת בעלי החיים האוסטרליים שניתן לראות בו. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

קפיצה קטנה לאוסטרליה – גן גורו

מאת יעל נופר שוורץ

אם תמיד רציתם לטוס ליבשת אוסטרליה כדי לפגוש ביונקי הכיס אבל בידיכם אינכם יכולים להרשות לעצמכם, יש פתרון ואפילו לא רחוק מהבית. למרגלות הגלבוע, בעמק חרוד, סמוך לסחנה (גן השלושה) הוקם גן חיות ובו מגוון בעלי חיים אוסטרליים, זהו גן גורו – בו תוכלו לראות מקרוב קואלה, ללטף ולהאכיל קנגורו, להכיר את הוולבי לצפות בתוכים מרהיבי עין.

הקיבוצניקים מניר דוד, רצו להקים מיזם תיירותי הקשור בגידול בעלי חיים והרעיון של גן חיות אוסטרלי קסם להם מאוד. לכן כדי להכיר את בעלי החיים וללמוד איך לטפל בהם, טס הזואולוג, יהודה גת, מייסד הגן והאחראי על הפיתוח לאוסטרליה ובקר בגני חיות שונים. יהודה נוכח לדעת כי האוסטרלים מתייחסים לבעלי החיים שלהם בכבוד ובהגינות, יש להם ספר כללים המפרט כיצד יש להקים גן חיות, מה צריך להיות גודל הכלובים ומה צריך להיות מיקומם. גן גורו נבנה בהתאם לכללים המחמירים, רשות שמורות הטבע האוסטרלית נתנה את אישורה ובעלי החיים נחתו בארץ ביוני 1996. חודש לאחר מכן נחנך גן גורו רשמית במעמד שגריר אוסטרליה בישראל ומכובדים נוספים.

מה אפשר לראות בגן גורו?

בגן חמישה מינים של קנגורו: קנגורו אדום, קנגורו אפור, קנגורו סלעים (וולרו), קנגורו חולדה (בטונגיה זנב מברשת), וולבי אדום צוואר. שני מינים של קנגורו, הקנגורו האפור והקנגורו האדום חיים בשטח הפתוח לקהל וניתן להתקרב אליהם, להאכילם וללטף אותם. זוהי חוויה נפלאה המלהיבה ילדים ומבוגרים כאחד. כדי ללטף את הקנגורו יש לעמוד מן הצד. אין ללטף את הקנגורו על הראש ולא לעמוד מולו היות ועמידה כזו מאיימת עליו.

המשך משימה 11

מי שיתבונן היטב יוכל לגלות את הכיס של נקבת הקנגורו ובתוכו גור. לעיתים הרגלים, הזנב ואפילו הראש של הגור מציצים מהכיס. ההתפתחות של ולד יונקי הכיס מרתקת. ולד הקנגורו נולד באורך שבין סנטימטר לשניים, הוא עיוור, חסר אוזניים, רגליים אחוריות וזנב, הוא אינו דומה כלל לבוגר. המסע הראשון של חייו יהיה זחילה אל הכיס הנמצא במעלה הבטן של אמו, שם ממתינות לו ארבע פטמות. הוא יבחר אחת מהן ויתחיל לינוק. הגור יונק וגדל בתוך הכיס ומבלה בו מספר חודשים.

ב"גן הקואלות", חיות שלוש קואלות: מינדי הנקבה ושני זכרים. הקואלות שאף הן חיות כיס, ניזונות אך ורק מעלי אקליפטוס. היות ובעלים אין אנרגיה רבה מרבה הקואלה בשינה, הקואלה ישנה כ־20 שעות ביממה!

כדי להבטיח את אספקת המזון לקואלות ניטעו בגן 4,000 עצי אקליפטוס. בגן הושם דגש על טיפוח צמחייה אוסטרלית.

בגן גורו חיים גם יונקים מעופפים, הלא הם עטלפי פירות שמכונים בשל צורתם "שועלים מעופפים", וכן תוכים ססגוניים כמו הקקדו, הגאלה ולורי קשת בענן. מעופפת אחרת היא ציפור בשם קוקברה צוחקת, קולה הדומה לצחוק, נתן לה שמה. האבוריג'ינים, הילידים הקדומים של אוסטרליה מאמינים כי קולה מביא את "הרוחות הטובות". והקוקברה , השלדג הגדול בעולם.

שני עופות אוסטרליים שאיבדו את יכולת התעופה ודומים ליען גרים גם הם בגן. אלו הם האמו והקזואר. האמו הוא העוף השני בגודלו לאחר היען שיכול לרוץ במהירות של 40 קמ"ש. כשנקבת האמו מטילה את הביצים, דוגר עליהן האמו הזכר לבדו במשך 54 ימים!

בגן יש גם כבשי מרינו, אווזים, גואנות, חרדונים ואפילו נחש פיתון.

הביקור מומלץ בחום.

אין להכניס לגן גורו כלבים. עדיף להשאיר את הכלב בבית. אם בכל זאת הכלב נסע אתכם לטיול אפשר להשאירו בפינה מוצלת בכניסה ליד החנות.

© כל הזכויות שמורות ליעל נופר שוורץ, 2010.

המשך משימה 11

קפיצה קטנה לאוסטרליה – גן גורו (תקציר)

גן גורו הוא גן חיות בעמק בית שאן, שיש בו חיות וצמחים שהובאו מאוסטרליה. חלק מן המינים מסתובב חופשי, וחלק חי בכלובים. ניתן ללטף חלק מן החיות.

ניתן לראות שם סוגים שונים של קנגורו בשלבי התפתחות שונים. עוד ניתן לראות יונקים מעופפים (סוג של עטלפים), קוקברה, שלדג ענק, תוכים צבעוניים, אמו, קזואר, אווזים מיוחדים וכבשי מרינו.

בגן גורו פעילויות שונות, כגון: סרטים ומבוכים למשחק. חל איסור על הכנסת כלבים.

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את המאמר שלפניכם ודווחו עליו. בדיווח תארו את ההשערה הרווחת ביחס לשנתם של היונקים הימיים, ואת החידוש שהעלה המחקר החדש ביחס לראשתנים. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

כך ישנים הלווייתנים

מעובד על פי נעם לויתן ודינה וולודרסקי, מגזין "גליליאו", 18.4.2008

אף שיונקים ימיים – לווייתנים ודולפינים – נמצאים במהלך כל חייהם במים, הם חייבים לנשום אוויר. מאחר שהנשימה נמשכת גם בשעת השינה, היונקים הימיים היו טובעים לולא התפתחו בהם מנגנוני שינה ייחודיים. מחקרים שנערכו במיני לווייתנים קטנים ודולפינים החיים בשבי, הראו כי יונקים אלה ישנים כשמחצית המוח שלהם ער ועין אחת פקוחה. בצורה זו זוכה מוחם לשינה שלה הוא זקוק, בעוד הם שומרים על רמת מודעות המאפשרת להם להתחמק מטורפים, לקיים קשרים חברתיים ולעלות לפני הים על מנת לנשום. עד כה סברו המדענים כי כל הלווייתנים ישנים בצורה מחולקת זו, עד אשר מפגש מקרי בין חוקרי לווייתנים לקבוצה של ראשתנים (Physeter macrocephalus) שישנו שינה עמוקה ומלאה חשף מנגנון שונה לחלוטין.

במסגרת מחקר על אודות התנהגותם וקריאותיהם של לווייתנים ראשתנים, הצמידו חוקרים מסקוטלנד אוגרי נתונים ל־59 ראשתנים בים הפתוח, על מנת לעקוב אחר פעילותם ברחבי העולם. הם גילו כי כ־7% מהזמן, בייחוד בין השעות 18:00–24:00, הראשתנים צפו במים רדודים במשך דקות אחדות מבלי להראות סימני פעילות. תקופות אלו של חוסר פעילות נותרו בלא הסבר, עד שקבוצת חוקרים נתקלה בקבוצה של לווייתנים שצפו במים באופן מוזר.

הראשתנים צפו באופן אנכי, כשאפיהם מעל לפני הים או בסמוך אליהם. הם לא הגיבו כלל לסירה שנסחפה ביניהם – עד שזו התנגשה קלות באחד מהם. המדענים חששו מאוד מתגובת הלווייתנים, מאחר שראשתנים עלולים להגיב באלימות כאשר הם חשים בסכנה. הם יודעים להתגונן מפני לווייתנים קטלנים, כמו כן ידוע כי הם מסוגלים להטביע ספינות.

המשך משימה 12

לשמחתם של המדענים, ההתנגשות רק גרמה ללווייתנים – שכל אחד מהם שקל יותר מסירת המחקר – להתרחק מהסירה ולחזור לצוף אנכית, כלומר לחזור לישון.

במעקב אחר הראשתנים, שנערך בעקבות המפגש המקרי, התברר כי בניגוד למיני הלווייתנים והדולפינים שנחקרו בשבי, ראשתנים ישנים שינה מלאה כששתי עיניהם עצומות. אמנם במחקר, שפורסם בכתב העת Current Biology, לא עלה בידי החוקרים לראות את עיני הלווייתנים. אך העובדה שלא הגיבו לסירות שחלפו בשדה הראייה שלהם רומזת כי הן היו עצומות. במהלך השינה הקצרה – הנמשכת כ־10 דקות – הלווייתנים חסרי תנועה ואינם נושמים, גם כאשר אפיהם מעל לפני הים.

אם אכן הראשתנים ישנים רק 7% מהזמן, הם יוכתרו כיונקים בעלי זמן שינה הקצר ביותר. אך ייתכן כי בדומה לעופות מסוימים, הראשתנים ישנים שינה עמוקה ומרעננת חלק מהזמן וישנים רק בחצי מוחם בזמן אחר. כדי לגלות אם אכן זה המצב, יהיה צורך לנטר את גלי המוח של הראשתנים (לבדוק את מחזוריותם), פעולה שעדיין אינה אפשרית בחיות חופשיות.

מעובד על פי הכתבה "כך ישנים הלווייתנים" מאת נעם לויתן ודינה וולודרסקי, גליליאו, 18.4.2008.
© כל הזכויות שמורות לגליליאו.

כך ישנים הלווייתנים (תקציר)

מאת נעם לויתן ודינה וולודרסקי, מגזין "גליליאו" 18.4.2008

עד כה סברו החוקרים כי בעלי חיים ימיים חייבים לנשום גם כאשר הם ישנים. בשנתם יצורים אלה משאירים עין פקוחה וחצי מוח ער. כך הם מצליחים לשמור על מודעות חלקית המאפשרת להם לנשום ולהיזהר מבעלי חיים טורפים.

החידוש במחקר החדש על ראשתנים הוא בכך שהם ישנים שינה עמוקה כששתי עיניהם עצומות. שנתם אורכת כעשר דקות ללא תנועה וללא נשימה.

הם היונק הישן במשך הזמן הקצר ביותר.

המיצ"ב הפנימי – משימות ההבעה שבעל־פה
מבנית דיווח צמוד טקסט

משימה 13

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את הכתבה שלפניכם ודווחו עליה. בדיווח תארו את חיי הנוודים באזור מונגוליה. התמקדו במבנה הבית שבו הם חיים. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

מונגוליה: לארוז את הבית

מעובד על פי יותם יעקובסון, מגזין מסע אחר http://www.masa.co.il/article.php?cid=3461

כמו פטריות אחרי הגשם צצות להן היורטות, בקתות הנוודים עגולות הכיפה, בלב הערבות הפתוחות של מרכז אסיה. כמו פטריות הן צצות כשהעשב מוריק, וכמו פטריות הן נגוזות כשהעשב מתכלה. אז הן נעלמות מהנוף ושבות וצצות בנקודה חדשה שבה העשב, מרעה הבהמות, מצוי בשפע. כמו במקומות אחרים בעולם, גם בערבות המרכז אסייתיות העשב הוא מקור החיים של הנוודים. על העשב ניזונות הבהמות של משק החי, ועל בהמות אלה ניזונים הנוודים. הם שותים את חלבן או אוכלים את מוצריו, אוכלים את בשרן ומשתמשים בצמרן ובעורן לכסותם. כדי להזין את בעלי החיים על הנוודים לנדוד ממקום למקום, וצמיחת העשב היא המתווה העיקרית של דרכם.

כמי שנוטה לנטות את ביתו בכל פעם במקום אחר, נאלצו עמי הערבה לפתח שיטת מגורים שקל לבנות, קל לפרק ולארוז, וקל להעמיס על בהמת משא ולהעביר למקום אחר. נוסף על כך, היה עליהם לפתח שיטת בנייה שחומרי הבנייה שלה מקומיים, זולים וזמינים. על המבנה להיות גם מותאם ככל האפשר לאקלים קיצוני במיוחד (בשל הריחוק של ערבות מרכז אסיה מן הים ומכל השפעה ממזגת, שורר בהן קור עז בחורף וחום כבד בקיץ). המבנה הארעי שנוצר לבסוף כדי לענות על צרכים אלה, ושבזכות הצלחתו השתמר במשך מאות שנים במתכונת דומה, הוא היורטה – ביתם של עמי הערבה האסייתיים.

המשך משימה 13

שלד היורטה עשוי ענפי עץ גמישים, בדרך כלל ערבה או צפצפה, שהם העצים הנפוצים ביותר באזורים אלה. שלד הקירות עשוי כעין אקורדיון של מקלות עץ שמתקפלים ונפתחים, כך שהן יוצרות מעין סורג שמורכב ממעוינים. אחרי שמציבים את שלד הקיר, מניחים מעליו קורות ארוכות ומעוקלות שהוקשו בעשן מדורות, וכך נוצר שלד הגג. לאחר שהשלד עומד, פורשים על היורטה כיסוי עשוי יריעות לבד עבה. יריעות הלבד מיוצרות בעבודת יד בתהליך ארוך ומפרך: את הצמר הגזוז שוטפים, ובעודו רטוב מניחים אותו פרוש בין מחצלות. לעתים מוסיפים חומרים מקשים, ואז מגלגלים את המחצלות כשהצמר ביניהן ומכים בהן שוב ושוב, עד שהצמר מתלכד ליריעה אחת אחידה. יריעות הגג והקירות שונים זה מזה. היריעות עבות די הצורך כדי לבודד היטב מהטמפרטורות הנמוכות, וצפופות מספיק כדי למנוע חדירת מי גשמים בחורף.

כדי לאפשר את יציאתו של העשן מהמדורה הבוערת בתוך היורטה, וכדי לאפשר זרימת אוויר תקינה בימי קיץ חמים, שבהם היורטה מעניקה צל בלבד, יש בקצה כיפת הגג פתח עגול מכוסה ביריעה נפרדת שאפשר להסיט ולפרוש לפי הצורך בעזרת מערך של רצועות ארוכות ארוגות בשלל צבעים. רצועות כאלה משמשות גם לחיזוק המבנה כולו; הן כרוכות סביב קורות העץ, ולא אחת מהדקות מבחוץ את יריעות הלבד. לפתח שבקצה הגג, החלון אל השמים, יש חשיבות סמלית כה רבה בקרב עמי הערבה, עד שהוא התגלגל להופיע במרכז דגלה של קירגיזסטן המודרנית. את אקורדיון העץ, קורות הגג ויריעות הלבד אפשר לפרק, לקפל ולהעמיס על גבם של גמלים דו־דבשתיים, יאקים או סוסים. המיומן במלאכת ההקמה של יורטה יכול לפרק או להרכיב אותה בתוך כשעתיים.

בתוך היורטה מתנהלים החיים סביב האש המרכזית, הבוערת מתחת לפתח שבגג. האש הכרחית לחימום בחורף ולבישול, וסביבה ערוכים מקומות ישיבה. כדי לבודד את היושבים מהקרקע הקרה פורשים על הקרקע עורות (כיום עורות ניילון...) ומעליהם שטיחי לבד. את מעט הרכוש הביתי מניחים הנוודים בתיבות נשיאה שנקשרות לבעלי החיים. לעתים מניחים את התיבות זו בצד זו, כך שהן יוצרות דרגש מוגבה ומבודד מהקרקע, שעליו אפשר להניח את שטיחי השינה.

עמי הערבה מייחסים משמעות רבה ליציאה מהחלל הפרטי ולכניסה אליו. בצאתם מהיורטה אל הערבה הם מבקשים את ברכת האלים, ובשובם הם מבקשים למנוע את כניסתו של הרע.

מעובד על פי הכתבה: "מונגוליה: לארוז את הבית" מאת יותם יעקובסון, מסע אחר, גיליון "מטיילים" 96.

© כל הזכויות שמורות למחבר.

המשך משימה 13

מונגוליה: לארוז את הבית (תקציר)

מאת יותם יעקובסון, מגזין מסע אחר http://www.masa.co.il/popup/print.php?ctype_id=1&cid=3477

העשב הוא מקור החיים של הנוודים; ממנו ניזונות הבהמות, ומהן ניזונים ומתקיימים הנוודים (בשר, חלב וצמר). כדי להזין את בעה"ח הם נאלצים לנדוד ממקום למקום בעקבות צמיחת העשב.

עמי הערבה האסייתית פיתחו שיטת מגורים שקל לפרקה ולהעמיסה על בהמת משא. המבנה מותאם לתנאי האקלים הקיצוניים השוררים באזור זה.

היורטה, ביתם, בנויה מענפי עץ גמישים המאוגדים כאקורדיון. את ענפי העץ מכסים ביריעות לבד האטומות למים. בקצה כיפת הגג פתח עגול מכוסה שניתן לפתוח כדי להדליק מדורה לחימום ולבישול.

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את הכתבה שלפניכם ודווחו עליה. בדיווח תארו את הנוטרייה, את דרך הגעתה לארץ ואת תכונותיה המיוחדות. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

נוטריות, היזהרו!

מעובד על פי תומר פרת, מסע אחר http://lib.cet.ac.il/Pages/item.asp?item=533&kwd=402, ועל פי קובי בן שמחון, הארץ, 17.4.02009

המטיילים לאורך הנהרות והנחלים בישראל נתקלים לפעמים בבעל חיים שחיין בעל שיני מכרסם בולטות, זנב ארוך ועבה כשל חולדה, קרומי שחיה על הגפיים ופרווה רכה כמו משי. התגובה הראשונה לגילוי היא לרוב: "הנה לוטרה". אבל החיה המסקרנת אינה לוטרה כי אם נוטרייה[1].

למרות זאת, הנוטריות הן כלל לא חיות ארצישראליות. הן יובאו הנה בתחילת שנות החמישים מארגנטינה לצורך הקמת חוות גידול שלהן לתעשיית הפרווה. הן יושבו במכלאות גדולות בקיבוצי העמק, אך מאחר שמוצאן בארצות קרות יותר, גרם החום להידלדלות הפרווה. באקלים המזרח תיכוני צימחו הנוטריות פרווה גסה שלא התאימה לעיבוד תעשייתי. כאשר הפכו הנוטריות לחסרות תועלת, הן שוחררו. מכורח שרידותן (אחרי הכול, הן קרובות משפחה של החולדות) הן השכילו להסתגל לתנאי החיים בארץ, ומאז הפכו כאן לחיית טבע לכל דבר. היום עומד מספרן של הנוטריות על אלפים. אפשר לצפות במכרסם הגדול ליד אזורי מקווי מים מתוקים במישור החוף, עמק החולה, עמק יזרעאל ועמק בית שאן. הוא מוצא בהם צמחי מים שמהם הוא ניזון. מבחינה זאת נחשבת הנוטרייה לחיה

[1] הנוטרייה היא מבין היונקים הנפוצים ביותר בישראל – וכן מבין מיני הפולשים הבולטים והמוכרים בישראל. היא יונק שוכן מים, אצבעות הרגליים האחוריות שלה מחוברות בקרום שחייה. היא ניזונה מצמחי מים. אורך גופה הוא 45 סנטימטר, אורך זנבה הוא 30 סנטימטר ומשקלה הממוצע הוא ארבעה קילוגרמים. בכל הריון, הנמשך כארבעה חודשים וחצי, נולדים בין ארבעה לשמונה ולדות. אחרי חודשיים הם הופכים לעצמאיים. היא חיה במחילות שהיא חופרת בגדות מקווי מים, ולכן לעתים עושה נזקים לבריכות דגים כשהיא יוצרת מעברי מים ביניהן. אבל הנזק הגדול ביותר שהיא יצרה הוא אקולוגי – פגיעה במיני צמחי מים שהיא אוכלת. את מיני הנופר היא הביאה כמעט לסף הכחדה. זו הסיבה שבפלורידה נותנים לציידים פרס של חמישה דולר לכל זנב של נוטרייה.

המשך משימה 14

המסתפקת במועט, האוכלת כמעט כל מזון מהצומח, ועל כן מסתגלת בקלות יחסית לאזורי מחיה מגוונים.

כל כך התרבו החיות הצנועות והחששניות הללו, עד שמדי פעם פורצת תגרה בינן לבין חיות בית שנקרות בדרכן. לפני ארבע שנים דווח על נוטרייה שתקפה כלבת רוטווילר מעורבת בפארק הירקון, וגרמה לה חתכים בכל הגוף, עד כדי כך שנזקקה לתפרים.

אישה שהייתה עדה למקרה סיפרה שהכלבים שיחקו סביב האגם הקטן בפארק, כאשר לפתע יצאה משם נוטרייה מבוהלת ותקפה את הכלבה בחמת זעם. ככל הנראה חשה הנוטרייה שהכלבה מאיימת על גוריה, ששכנו בקן שנבנה בתוך צמחיית גדות הנחל, והחליטה לצאת למלחמה.

כל אנשי המקצוע ששמעו אז על המקרה, טענו שמעולם לא ראו נוטרייה מעיזה לתקוף כלב, אך אני יכול להעיד מניסיוני האישי, שרק לפני כחודשיים ראיתי נוטרייה זכר בשם צ'ארלי, נושך בחוזקה את עכוזה של כלבה הגרה עמו בפינת חי של אחד מבתי החולים בארץ. עובדי פינת החי סיפרו שמזה זמן רב מקנא צ'ארלי בכלבה, שלדעתו מקבלת יותר תשומת לב ממנו. לפיכך, בכל פעם שזכתה לליטופים הוא היה מדדה לעברה ומנהל אִתה מרדף. החתכים הרחבים על אחורי הכלבה היו מאוד לא נעימים למראה.

לכן, אם בטיול הבא שלכם כלבכם שועט לעבר נוטרייה תמימה, הסתערו עליו ומנעו אירוע שעלול להיגמר בדמעות.

מעובד על פי הכתבה "נוטריות, היזהרו!" מאת תומר פרת, מסע אחר.
© כל הזכויות שמורות למחבר.

נוטריות, היזהרו! (תקציר)

מעובד על פי תומר פרת, מסע אחר http://lib.cet.ac.il/Pages/item.asp?item=533&kwd=402, ועל פי קובי בן שמחון, הארץ, 17.4.02009

הנוטרייה היא בעל חיים שחיין בעל שיני מכרסם בולטות, זנב ארוך ועבה, קרומי שחייה על הגפיים ופרווה רכה. היא ניזונה מצמחי מים.

הנוטרייה אינה בע"ח ישראלי. היא הובאה מארגנטינה בשנות ה־50 כדי להקים חוות לתעשיית פרווה. הן חיו במכלאות, אולם בשל האקלים החם בארץ פרוותן הידלדלה. כתוצאה מכך במשך הזמן הפכו לחסרות תועלת ושוחררו.

הנוטריות הסתגלו לתנאי החיים בארץ והפכו לחיות טבע.

הן מסוגלות לתקוף בע"ח שונים.

המיצ"ב הפנימי – משימות ההבעה שבעל־פה

מבנית דיווח צמוד טקסט

משימה 15

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את הכתבה שלפניכם ודווחו עליה. בדיווח ציינו מהן הסכנות הכרוכות בשימוש בטלפון הסלולרי, ומה ממליצים החוקרים לעשות כדי לצמצמן. הציגו את עמדתם של החוקרים ואת עמדתן של חברות הסלולר. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

משרד הבריאות: לצמצם את השימוש של ילדים בסלולרי

מעובד על פי יובל אזולאי ואמיתי זיו, "הארץ", 28.7.2008

משרד הבריאות פרסם אתמול בפעם הראשונה הנחיות לציבור, כיצד להשתמש באופן בטוח יותר בטלפונים הסלולריים. אף על פי שמחקרים טרם אישרו באופן ודאי שקיים קשר בין שימוש במכשיר להתפתחות מחלת הסרטן, המשרד מנחה לצמצם את השימוש של ילדים בטלפונים סלולריים; להימנע משימוש במכשיר במעליות וברכבות; להרחיק את המכשיר מהגוף ולהשתמש באוזניות חוטיות, במקום באלחוטיות.

אזהרות משרד הבריאות מתפרסמות ימים ספורים לאחר שראש מכון מחקר הסרטן בפיטסבורג שבארה"ב, הזהיר את עובדיו שלא להשתמש בסלולרי, בגלל הסכנה שהקרינה שלהם גורמת לסרטן. לדבריו, אין לחכות למחקרים שיוכיחו את הקשר בין הקרינה לסרטן, ויש לנקוט "זהירות מונעת".

גם ההנחיות החדשות של משרד הבריאות – שאותן חיברה מנהלת היחידה לסרטן וקרינה בבית החולים שיבא בתל השומר – נוקטות גישה של זהירות מונעת. לדבריה, הצורך בפרסום ההנחיות עלה עקב פניות רבות של הציבור למשרד, ובעקבות הצטברות מידע מהשנים האחרונות. "אמנם אנחנו עדיין לא יודעים הכול, אבל יש כבר תשובות לחלק מן השאלות שעלו על שימוש בטלפונים סלולריים".

עוד לדבריה, "הציבור מתעניין בשאלת הקרינה הנפלטת מהטלפונים, ועם זאת, הוא ממשיך לעשות שימוש רגיל בטלפונים הניידים. מטרת ההנחיות שחיברנו היא להביא לכך שהציבור יעשה בטלפונים שימוש נבון". לדברי מנהלת היחידה, נקיטת צעדי הזהירות בשימוש בסלולרי תצמצם את הסכנות הבריאותיות הנשקפות מהקרינה הנפלטת מהמכשירים, אך לא תמנע אותן לגמרי.

המשך משימה 15

הקרינה הנפלטת מהמכשירים היא קרינה אלקטרומגנטית בלתי מייננת, שלפי הידוע כיום, גורמת נזקים בריאותיים רק בעוצמות גבוהות, העולות על אלה של המכשירים הסלולריים. אולם מכיוון שהטלפון הסלולרי ממוקם קרוב מאוד למוח, אם לקרינה שלו יש השפעה כלשהי, היא עלולה לגרום לנזק חמור במיוחד. ההשפעה הידועה של קרינה סלולרית היא חימום הרקמות, שבדרך כלל אינו עולה על זה הנגרם על ידי קרינת השמש. אולם יש חוקרים הטוענים שהמגע הישיר של הטלפון הסלולרי עם הרקמות עלול לגרום להן נזק.

כללי הזהירות החדשים מתבססים על מחקרים מהשנים האחרונות, המצביעים על קשר בין שימוש בסלולרי לחשיפה לקרינה מסרטנת. את אחד המחקרים עשתה מנהלת היחידה בשיתוף פעולה עם עוד 16 מדינות בעולם. מחקר זה מצא קשר מובהק בין שימוש מתמשך בסלולרי, לעלייה בסיכון להתפתחות גידולים בבלוטות הרוק. המחקר גילה שהסיכון קיים בעיקר אצל משתמשים המאריכים בשיחות בטלפונים הניידים ומרבים בהן, ואצל משתמשים שמרבים בשיחות באזורים שיש בהם מיעוט יחסי של אנטנות. במצב כזה, כשהמכשיר הסלולרי נמצא רחוק מהאנטנה הוא "מתאמץ" יותר כדי לספק תקשורת איכותית – ופולט יותר קרינה.

במשרד הבריאות אמרו אתמול שעדיין לא ברור אם הטכנולוגיה הסלולרית קשורה לעלייה בסיכון לפיתוח גידולים סרטניים, אך בעקבות ממצאי המחקרים שנעשו בעולם, יש לנקוט עקרון של "זהירות מונעת".

במשרד הבריאות הדגישו אתמול שעל ילדים לצמצם את החשיפה למכשיר הסלולרי, מכיוון שהם רגישים יותר לחלות בסרטן בשל קרינה. עם זאת, הבהירו שם שמכיוון שהטלפונים הסלולריים נכנסו לשימוש בקרב ילדים רק בשנים האחרונות, השפעת המכשירים עליהם עדיין לא ברורה. עוד הומלץ להורים לשקול את גיל תחילת השימוש של ילדם בטלפון נייד; לצמצם את השימוש של ילדיהם במכשירים אלה ולהקפיד שהשימוש יהיה באמצעות אוזנייה שאינה אלחוטית.

מנגד, חברות הטלפונים הסלולריים דבקות בעמדתן שאין כל ביסוס מדעי לאזהרות על ההשפעות הבריאותיות של השימוש במכשירים. כמה מבכירי תעשיית הסלולר בעולם אמרו בביקורם בישראל בחודש שעבר, שלפי כל הדיווחים המדעיים בעשור האחרון, אין הוכחה לסכנות משימוש בטלפונים הפועלים לפי תקנים בינלאומיים. לדבריהם, המסקנה הזו תקֵפה לכל שכבות הגיל.

בהודעת משרד הבריאות אתמול הייתה התייחסות גם לסכנת הקרינה מאנטנות סלולריות. במשרד אומרים כי בהתחשב בתקנים הקיימים במדינה, הקרינה המגיעה לאדם מאנטנות סלולריות נמוכה ביותר.

מבוסס על המאמר "משרד הבריאות: לצמצם השימוש של ילדים בסלולרי" מאת יובל אזולאי ואמיתי זיו, עיתון הארץ, 28.7.08. **© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון "הארץ" בע"מ.**

המשך משימה 15

משרד הבריאות: לצמצם את השימוש של ילדים בסלולרי (תקציר)

מאת יובל אזולאי ואמיתי זיו, הארץ, 28.7.2008

משרד הבריאות מזהיר מפני השימוש בטלפון הסלולרי, וממליץ להימנע משימוש מרובה בו, להעדיף אוזניות חוטיות ולהימנע מן השימוש בו ברכבות ובמעליות. במשרד מצביעים על הקשר בין השימוש בטלפון הסלולרי לבין התפתחות מחלת הסרטן. הקשר הזה נבדק, ומקובל כיום על חוקרים רבים. במשרד הבריאות ממליצים להימנע מן השימוש בטלפון הסלולרי, בעיקר למנוע מילדים צעירים להשתמש בו, אפילו אם מדובר ב"זהירות מונעת" בלבד.

גם **חוקרים ברחבי העולם** סבורים שהשימוש בטלפון הסלולרי קשור להתפתחותן של מחלות ממאירות.

החברות הסלולריות טוענות שלא הוכח כל קשר בין מחלת הסרטן לבין השימוש בטלפון הסלולרי, ולכן אין צורך להפחית את השימוש בו.

המיצ"ב הפנימי – משימות ההבעה שבעל־פה
מבנית דיווח צמוד טקסט

משימה 16

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את המאמר שלפניכם ודווחו עליו. בדיווח תארו את תהליך המסת הקרחונים שעל פסגת הקילימנג'רו ואת עמדותיהם של החוקרים השונים על הסיבה לתופעה זו. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

שלגי הקילימנג'רו – סוף הסיפור

מעובד על פי בני פירסט, מגזין "גלילאו", 11.07.2008 (ynet) http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3566658,00.html

הקילימנג'רו, ההר הגבוה ביותר באפריקה, הולך ומאבד במהירות את כיפת הקרח המפורסמת שלו, שהייתה לאחד מסימני הזיהוי של היבשת השחורה. אלפי המטפסים המעפילים לפסגתו המבהיקה מדי שנה יודעים שהם נמנים כנראה עם בני הדור האחרון, אשר יוכלו לספר לנכדיהם כי זכו לראות קרחונים ושלגים בפסגת אפריקה, בסמוך לקו המשווה.

על פי תחזיות ומחקרים מדעיים, צפויים הקרחונים שבראש ההר להיעלם לחלוטין עד שנת 2020. קצב ההמסה המואץ, העומד על כחצי מטר בשנה, הביא לכך ששטח הקרחונים הצטמצם ב־80% מאז שנת 1912 בלבד, אז החל התיעוד המדעי של ההר. שטחם של הקרחונים מסתכם כיום בכ־2 קמ"ר בלבד.

ההר המפורסם ביותר באפריקה כבר מזמן אינו רק יעד למטיילים הרפתקנים, אלא מוקד לוויכוח ציבורי ומדעי הנוגע לבעיית התחממות כדור הארץ. החל משנת 2000 מתנהל מעקב אחר מצב הקרחונים בקילימנג'רו. במסגרת המחקר בוצעו קידוחים בקרח ונשלפו מתוכו שש דגימות שהועברו למעבדה שבה מנתחים את הרכיבים האורגניים והכימיים בקרח ומפיקים מהם מידע על ההיסטוריה האקלימית של כדור הארץ. הקרחונים בפסגות ההרים הגבוהים בעולם ובקטבים מכילים מידע נדיר על ההיסטוריה של שינויי אקלים.

מסקנות מחקר, אשר פורסמו בעקבות פענוח הממצאים מקרחוני הקילימנג'רו, מצביעות במדויק על שלוש תקופות התחממות קיצוניות שגרמו לבצורת וליובש קיצוניים: 8,300, 5,200 ו־4,000 שנים לפני זמננו. לדברי החוקרים, תקופות יובש אלה השפיעו במישרין על כלכלת האדם ותנועתו בכל המרחב

המשך משימה 16

שבו מתגוררת כיום כ־70% מאוכלוסיית כדור הארץ. הביטוי המיידי והניכר ביותר לעין של שינויי האקלים ההיסטוריים הללו הוא בהמסת הקרחונים בקטבים ובפסגות ההרים הגבוהים בעולם, והחשש הוא כי כיום אנו נמצאים בעיצומה של התחממות נוספת. המסקנות המדאיגות, שהתייחסו להר המפורסם ביותר באפריקה, הפכו את הקילימנג'רו לאחד מסמלי המאבק למניעת התחממות כדור הארץ.

באוקטובר 2003, בעת דיון בסנאט האמריקני על הצעת חוק לריסון פליטת גזי חממה, הוצגו תצלומים ישנים מול תצלומים עכשוויים של פסגת הקילימנג'רו על מנת להמחיש את קצב עליית הטמפרטורות הגלובלית.

אולם, מן העבר האחר, יש הטוענים כי מדובר באזעקת שווא של פוליטיקאים ומדענים, העושים שימוש בהמסת הקרחונים בקילימנג'רו כדי לבסס רעיון שהגורמים לו עדיין לא הוכחו מבחינה מדעית. לפי עמדה זו, השימוש בממצאי הקילימנג'רו לאישוש הטענה כי פליטות גזי חממה עקב פעילות האדם גורמות להתחממות כדור הארץ אינו מדויק.

לטענתם, כדור הארץ עובר ב־120 השנים האחרונות תהליכי התחממות טבעיים שאינם קשורים במישרין לפעילות האדם. מדענים אלה סבורים כי הקרחונים בראש הקילימנג'רו הם שריד היסטורי לעידן הקרח שמלפני כ־11,000 שנים, והם הולכים ונעלמים משום שהאקלים במזרח אפריקה הוא יבש כיום בהרבה מכפי שהיה בעבר, דבר המצמצם משמעותית את כמות השלגים היורדים בפסגת ההר ואשר נחוצים לשימור הקרחונים. נוסף על כך, האוויר היבש מקטין את עובי שכבת העננים, ובכך מתאפשרת חדירה גבוהה יותר של קרינת השמש, הממיסה במהירות את הקרחונים.

לטענת חוקרים אלה, תהליך ההמסה המואץ החל באופן טבעי בסוף המאה ה־19, כאשר רמת פליטות גזי החממה הייתה נמוכה בהרבה מכפי שהיא כיום. מכאן שתהליך המסת הקרחונים היה מתרחש גם אלמלא פעילות האדם, אם כי ייתכן שבקצב אטי יותר.

השוני בין מסקנות החוקרים אינו משנה את העובדה, כי הנתונים הם ברורים וכי הקרחונים הטרופיים בקילימנג'רו, בהר קניה (השני בגובהו באפריקה), באנדים, בהרי טיבט ובסין הולכים ונעלמים בקצב מהיר מאוד. פעילי איכות הסביבה בעולם, כלכלנים וראשי מדינות מבינים כבר היום כי לא מדובר רק בנזק כלכלי ותיירותי למדינות העניות שבהן מצויים ההרים היפים הללו, אלא גם בסכנה קיומית ממשית, שכן הקרחונים הללו מהווים גם מקור מים לחקלאות ולמחיה של מיליוני בני אדם בעולם השלישי.

למרבה הצער, אין באפשרותנו לעצור את התהליך, שבסיומו תאבד האנושות כולה את אחד הסמלים התרבותיים של אפריקה.

בני פירסט הוא גאוגרף ואנתרופולוג המתמחה בנושאי איכות הסביבה, דוקטורנט באוניברסיטה העברית ומדריך טיולים ותיק ביבשת אפריקה.

מעובד על פי הכתבה "שלגי הקילימנג'רו – סוף הסיפור" מאת בני פירסט, גליליאו, 11.07.08.

© כל הזכויות שמורות לגליליאו.

שלגי הקילימנג'רו – סוף הסיפור (תקציר)

מאת בני פירסט, מגזין "גליליאו", 11.07.2008 (ynet) **http://www.ynet.co.il/articles/**0,7340,L-3566658,00.html

השלגים שעל פסגת ההר הגבוה ביותר ביבשת אפריקה הולכים ונמסים. להמסת הקרחונים הללו כמה הסברים. יש הסבורים, על סמך בדיקות מעבדה, כי הסיבה היא תקופה של יובש, שנחזתה גם בעבר הרחוק. היובש גורם להתמעטות השלגים שעל פסגת ההר. לדעתם, החלה המסת הקרחונים בסוף המאה ה־19, עוד לפני שהחל בעולם להיווצר אפקט החממה.

לעומתם יש המייחסים את התמעטות השלגים ואת המסת הקרחונים לפליטת גזי החממה כתוצאה מפעילות האדם.

יהיה ההסבר אשר יהיה, הקרחונים שעל פסגת הקילימנג'רו הולכים ונמסים, ומאיימים על משק המים האפריקני, המתבסס על משקעים אלה.

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את הכתבה שלפניכם ודווחו עליה. בדיווח תארו את האופנים השונים שבאמצעותם מתמודדת מערכת החינוך עם אלימות. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

תלמידים שימו לב: בתי הספר מקשיחים את החוקים

מעובד על פי אפרת זמר, nrg, 21.8.2008

בתי ספר רבים הפכו בשנים האחרונות לזירת קרב בין התלמידים, המורים וההורים. במחוז דרום של משרד החינוך מצאו דרך להילחם בתופעה. השיטה: חזרה למסורות העבר, ביניהן חיוב התלמידים לפנות למחנכים בתוארם הרשמי, קימה בעת כניסת מורים לכיתה ועריכת טקס הנפת הדגל ושירת ההמנון. התקנון החדש ייכנס לתוקפו בעוד כעשרה ימים, עם פתיחת שנת הלימודים.

מדובר בתקנון חדש שגובש במחוז הדרום, ושמגדיר את נהלי ההתנהגות בבתי הספר. לא מדובר רק בקיום כללי טקסים בנוסח העבר, אלא גם בהגדרת מעשי הפרת סדר ופירוט אמצעי ענישה. בתקנון מתוארים מצבים שונים שעלולים להתעורר בין כותלי בית הספר, וקביעה של הצעדים לטיפול. כך למשל אלימות פיזית, אלימות מילולית, השחתת ציוד, עישון, אלכוהול וצילום בסלולרי.

ההנחיות שאינן קשורות להפרת משמעת אלא בהנהגת אווירה מכובדת בבתי הספר, כוללות עמידת התלמידים בעת כניסת המורה לכיתה ופנייה לאנשי צוות ההוראה בתואר שלהם, כלומר "המורה" או "המנהל" ולא בשמם.

נוסף על כך, בתי הספר יגדירו "תלבושת הולמת". כמו כן, לפחות פעם בחודש יתקיים טקס בית ספרי במהלכו יונף דגל המדינה ויושר ההמנון הלאומי. צוות בית הספר ינצל את הטקס למתן חיזוקים חיוביים לתלמידים שבלטו בהתנהגות טובה.

המשך משימה 17

התקנון ייכנס לתוקפו החל משנת הלימודים הקרובה, ויכלול את כל מוסדות הלימוד: החל מגני הילדים וכלה בתיכונים. ההנחיות יחייבו את כל בתי הספר במחוז דרום, מאילת ועד אשדוד, וצפויות להתרחב בהמשך לנוהל כלל ארצי. לצורך גיבוש התקנון חברו יחד גורמי המקצוע של המחוז, נציגי בתי ספר, נציגי המשטרה, נציגי הורים ואפילו נציגי תלמידים.

במשרד החינוך אומרים כי החשיבות של התקנון המקיף היא בתהליך השיתופי בו הוא נוצר על ידי המחוז, המשטרה וההורים. "בנינו למעשה קוד התנהגותי אחיד, במקביל לתהליך חינוכי כולל של פיתוח אחריות חברתית אצל כל תלמיד", מסבירה מנהלת מחוז דרום במשרד החינוך.

"זוהי מסגרת שלמה שכוללת גם את הענישה, אבל גם את הטיפול. גם אם יש מעשה לא נכון מצד תלמיד, אז התהליך החינוכי יביא להבראה", הוסיפה מנהלת המחוז. "צריך לזכור שזאת זכות לגדול בגבולות וזאת החובה שלנו לקבוע את הגבולות האלו".

"לצד הישגים לימודיים, היעד המרכזי שלנו הוא התשתית הערכית. מסגרת וכבוד לכל באי הבית היא לטובת הילדים. אי אפשר בלי כבוד למבוגר וכבוד הדדי אחד לשני". כמו כן ציינה מנהלת המחוז כי התקנון פתוח לשינויים ותוספות בהתאם לנעשה בשטח.

לקראת שנת הלימודים החדשה מצאו גם בעירייה נתניה דרך מקורית במיוחד להתמודד עם אלימות התלמידים בהפסקות: בחצרותיהם של חמישה בתי ספר בעיר נבנו מתקני כושר, שיעזרו לתלמידים לתעל את האנרגיה לפעילות חיובית יותר.

כידוע, במהלך שנת הלימודים מנצלים התלמידים כל רגע מדקות ההפסקה הספורות הניתנות להם בין שיעור לשיעור כדי לשחרר אנרגיות ולהפיג מתחים. אלא שלא פעם גולשת האנרגיה העצורה לפסים אלימים, ומספרן של התקריות האלימות בין כותלי בית הספר הולך וגדל.

מחלקת החינוך של העירייה תפתח באחד בספטמבר חמישה חדרי כושר בחצרות בתי הספר התיכוניים, מתוך כוונה להרחיב את הפרויקט לכל בתי הספר בעיר. לצד מגרשי הכדורסל, הספסלים והברזיות יותקנו בחצרות בתי הספר מתקני כושר כמו בכל חדר כושר סטנדרטי.

"בעידן שיש בו מודעות גבוהה לבריאות וכושר החלטנו לפתח חדרי כושר בחצרות בתי הספר", מספרת מנהלת מחלקת החינוך בעירייה, המובילה את הפרויקט בשיתוף ראש העירייה. "הילדים יעשו כושר במקום לעשות דברים אחרים בהפסקות. זה יהיה מקום נפלא לפרוק אנרגיות. אנחנו מאמינים שזה יכול ליצור תרבות אחרת בחצר בית הספר".

מעובד על פי הכתבה "תלמידים שימו לב: בתי הספר מקשיחים החוקים" מאת אפרת זמר, nrg מעריב, 21.8.2008.
© כל הזכויות שמורות לקבוצת מעריב.

המשך משימה 17

תלמידים שימו לב: בתי הספר מקשיחים את החוקים (תקציר)

מאת אפרת זמר, nrg, 21.8.2008

לקראת שנת הלימודים תשס"ט מנסים במקומות שונים בארץ להתמודד עם תופעת האלימות. כך, למשל, במחוז הדרום הוחלט לשוב לדרכי החינוך המסורתיות כמו פנייה רשמית למבוגרים, עמידה לקראתם עם כניסתם לכיתות, כינוסים תקופתיים ושירת ההמנון, תלבושת הולמת וכד'. עוד הוחלט על כתיבה של תקנונים ובהם דרכי ענישה על הפרות משמעת. הנהלות בית הספר יאכפו את התקנונים בשיתוף פעולה עם המשטרה, עם הורי התלמידים ועם התלמידים עצמם. כך מקווים במחוז זה להשיב למבוגרים את סמכותם.

לעומתם בעיריית נתניה הוחלט לצמצם את ממדי התופעה על־ידי הקצאה של מתקנים שונים בחצר בית הספר כדי לתעל את האנרגיות לכיוונים חיוביים ולהפחית מתחים. בבתי הספר ייבנו חדרי כושר ומתקני ספורט, שיאפשרו לתלמידים להשתמש בהם בהפסקות.

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את הכתבה שלפניכם ודווחו עליה. בדיווח תארו את תופעת הנדידה ואת הגורמים לה. הדגימו את דבריכם באמצעות החסידות. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

נדידה למרחקים ארוכים

מעובד על פי ענבל בריקנר־בראון, מסע אחר http://www.masa.co.il/article.php?cid=2657

החורף כבר ממש בפתח ומדי יום עדיין חולפות בשמי ישראל אלפי ציפורים נודדות בדרכן דרומה, אל אפריקה החמימה, בה יבלו את חודשי החורף. אך לא רק הציפורים נודדות, אף שהנדידה שלהן היא המוכרת ביותר בעולם החי.

תופעת הנדידה מוגדרת כתזוזה של בעלי חיים בין אזורים שונים, כתוצאה משינויים באקלים או בזמינות המזון, או כדי להתרבות. על פי רוב הנדידה היא מעגלית. כלומר, בעלי החיים נודדים מאזור אחד לשני ובחזרה. הנדידה עשויה להיות עונתית, כמו במקרה של מינים רבים של ציפורים הנודדות מדי שנה בסתיו ובאביב; או כזאת שנמשכת משך כל חיי הפרט, כמו במקרה של מיני דגי סלמון הנולדים במים מתוקים בשפכי נהרות, נודדים אל האוקיינוס שם הם מבלים את מרבית חייהם, ולבסוף חוזרים אל הנהר בו נולדו במטרה להתרבות לפני מותם.

נדידה מתרחשת אצל בעלי חיים שונים ומגוונים, החל מיצורים מיקרוסקופיים הנודדים באגמי מים מתוקים בתגובה לשינויי טמפרטורה או כמות אור, דרך חרקים שונים, מלפפוני ים, צבי מים ומינים רבים של ציפורים, ועד ליונקים גדולים כמו הזברות, הבאפלו והגנו הנודדים בהמוניהם. גם היונקים הגדולים ביותר, הלווייתנים, נודדים בסתיו מהים הצפוני ללגונות חמימות באזורים טרופיים, כדי להמליט, ובסוף האביב חוזרים למים הקרים יותר, העשירים במזון.

המשך משימה 18

נדידת הציפורים היא המוכרת ביותר בעולם החי, כאשר כל האוכלוסייה של מין מסוים עוזבת את אזור הקינון ועפה למרחק רב, עד אלפי קילומטרים, לאזור שהיא מבלה בו את החורף. הציפורים מתזמנות את נדידתן על פי גורם מדויק ביותר שאינו משתנה משנה לשנה: התקצרות אורך היום.

הגורם העיקרי לנדידה הוא זמינות מזון, המושפעת משינויים עונתיים בתנאי האקלים. באביב ובקיץ יש בחצי הכדור הצפוני שפע של מזון זמין לציפורים, בצורת חרקים, דגים, זרעים ופירות. הציפורים זקוקות למזון זמין ועשיר בזמן הקינון ובמהלך גידול הצאצאים. בחורף, בגלל תנאי האקלים וחוסר מזון, הציפורים נודדות דרומה.

מדוע הציפורים לא נשארות באזורים המשוונייים, בהם תנאי האקלים נוחים והמזון זמין לאורך כל השנה? התשובה המקובלת היא שאילו הציפורים לא היו שבות בכל אביב לאזורי הקינון שלהן בצפון, הן היו נאלצות להתחרות על משאבי המזון בציפורים של האזור המשווני, שבו יש עושר רב של מינים.

אצלנו בישראל נשברים שיאי נדידה. אחד העופות הנודדים הנחקרים ביותר הוא החסידה. במהלך עונת הנדידה עוברות מעל ישראל כ־600,000 חסידות. לאחרונה התפרסם סיפורה המופלא של פרינססה, חסידה המבקרת בקביעות בישראל כבר 13 שנים לפחות. כשהייתה פרינססה בת שנתיים הוצמד לה משדר לווייני. כיום, בגילה המופלג (15), היא עדיין מצליחה להדהים ביכולתה לעבור מדי שנה את המסע המפרך והמסוכן, שאורכו למעלה מ־9,000 ק"מ, מבית הקיץ שלה בכפר קטן בגרמניה לאתר החריפה בדרום אפריקה. פרינססה שברה את השיא הבינלאומי של המעקב הארוך ביותר שנערך על עוף בודד אי פעם.

לא רק בעלי חיים

גם בני אדם הרבו בנדודים בעבר, בחיפוש אחר מקורות מזון. הבושמנים במדבר קלהרי שבדרום אפריקה שומרים עד היום על אורח חיים נוודי. בתנאי היובש הקשים השוררים במדבר לא ניתן לגדל חיות משק וגידולים חקלאיים. הציידים הבושמנים עוקבים אחר חיות הבר בנדידתן וצדים אותן למחייתם. נוסף על כך, בתקופות של יובש, נאלצים הבושמנים לנדוד כדי לחפש מקורות מים חדשים.

ואם גם בכם דבק חיידק הנדודים, זה הזמן לארוז תרמיל ולנסוע לעמק יזרעאל או לעמק החולה ולצפות בנדידת הציפורים.

מעובד על פי הכתבה "נדידה למרחקים ארוכים" מאת ענבל בריקנר־בראון, מסע אחר.
© כל הזכויות שמורות למחברת.

המשך משימה 18

נדידה למרחקים ארוכים (תקציר)

מאת ענבל בריקנר־בראון, מסע אחר http://www.masa.co.il/article.php?cid=2657

תופעת הנדידה מוגדרת כתזוזה של בעלי חיים בין אזורים שונים כתוצאה משינויים באקלים או בזמינות המזון, או כדי להתרבות. על פי רוב הנדידה היא מעגלית. כלומר, בעלי החיים נודדים מאזור אחד לשני ובחזרה. תופעת הנדידה מאפיינת סוגים שונים של בעלי חיים, אולם נדידת הציפורים היא המוכרת ביותר בעולם החי. אוכלוסייה של מין מסוים עוזבת את אזור הקינון ועפה למרחק רב, עד אלפי קילומטרים, לאזור שהיא מבלה בו את החורף. הציפורים מתזמנות את נדידתן על פי התקצרות אורך היום.

הגורם העיקרי לנדידה הוא זמינות מזון, המושפעת משינויים עונתיים בתנאי האקלים. באביב ובקיץ יש בחצי הכדור הצפוני שפע של מזון זמין לציפורים, בצורת חרקים, דגים, זרעים ופֵרות. הציפורים זקוקות למזון זמין ועשיר בזמן הקינון ובמהלך גידול הצאצאים. בחורף, בגלל תנאי האקלים וחוסר מזון, הציפורים נודדות דרומה. בישראל נשברים שיאי נדידה. אחד העופות הנודדים הנחקרים ביותר הוא החסידה. במהלך עונת הנדידה עוברות מעל ישראל כ־600,000 חסידות. הן עוברות מדי שנה את המסע המפרך והמסוכן, שאורכו למעלה מ־9,000 ק"מ, מאירופה לאתרי החריפה בדרום אפריקה.

המיצ"ב הפנימי – משימות ההבעה שבעל־פה

מבנית דיווח צמוד טקסט

משימה 19

מורה

הנחיות למורה

שימו לב לכך שהתלמידים ידווחו על עיקרי הדברים, כפי שהם מפורטים בתקציר בעקבות הטקסט לדיווח. הקפידו על מסירתו של הדיווח באופן לכיד, תקשורתי ותקין מבחינה משלבית ולשונית.

הנחיות לתלמיד

קראו את הכתבה שלפניכם ודווחו עליה. בדיווח תארו את פעילותם של הטמפלרים ואת קורותיהם בארץ. במהלך הדיווח היצמדו לעובדות, התמקדו בעיקר, הקפידו על לשון תקינה ושמרו על קשר עם הקהל.

תוכלו להכין לעצמכם את עיקרי הדברים בנקודות, בטקסט רציף או בכל דרך הנראית לכם. במהלך הדיווח תוכלו להיעזר בטקסט המקור.

הטמפלרים

הטמפלרים הם תנועה דתית פרוטסטנטית שקמה בגרמניה באמצע המאה ה־19. הם האמינו כי ייעודם הוא להשיב את ישו לעולם ולהכשיר את הקרקע לקראת שיבתו. הם האמינו כי הדרך היחידה לממש שאיפה זו היא מגורים בארץ הקודש, שבה הם שאפו לקיים מודל של חיים אידאליים באמצעות הקמת כפרים יצרניים וחיים יצרניים בה. במהלך המחצית השנייה של המאה ה־19 ותחילת המאה ה־20 התיישבו מאות טמפלרים במושבות אחדות שהוקמו ברחבי ארץ ישראל, בהן עסקו בחקלאות, במלאכה ובמסחר, וקיימו חיים קהילתיים עשירים תוך יחסי שכנות טובה עם ערבים ויהודים. הטמפלרים נהנו מקשרים טובים עם השלטונות בארץ, זכו להערכתם של הערבים והיהודים, ותרמו רבות להתפתחותו של היישוב בארץ ישראל. הם הביאו עמם מאירופה כלים ושיטות עיבוד מודרניות לחקלאות כ"משק מעורב", גידולים חדשים (דבורת הדבש מתורבתת וכנראה שהיו בין מביאי האקליפטוס לארץ), משק חלב מודרני, כרכרות רתומות לסוסים וסגנון אדריכלי אירופי. אף שהתגוררו בארץ ישראל, שמרו הטמפלרים על אזרחותם הגרמנית, קיימו לימודים בגרמנית והיו בעלי זהות גרמנית.

מרבית הגרמנים הטמפלרים שחיו בארץ ישראל בשנות השלושים, תקופת עליית המפלגה הנאצית לשלטון בגרמניה, השתדלו לשמור על ניטרליות. הם נזקקו ליחסים טובים עם השוק המקומי היהודי שרכש מהם את מרבית תוצרתם, ועם האוכלוסייה הערבית שסיפקה להם את כוח העבודה הזול. עם זאת, הם נחשפו יותר ויותר לתעמולת המפלגה הנאצית, ורעיונות נאציים החלו להשפיע על חברים מבני הקהילה. עם עליית הנאצים לשלטון בגרמניה הצטרפו אליהם חברים מבין בני הקהילות הטמפלריות בארץ ישראל, שהחלו לעסוק בפעילות פוליטית נאצית. חלק ניכר מהם דגלו באידאולוגיה הלאומנית הגזענית של היטלר והנאצים. כמו כן הצטרפו חלק מבני המושבות לצבא הגרמני בשנת 1939.

המשך משימה 19

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה ריכזו שלטונות המנדט את הטמפלרים, שהוגדרו כאזרחי אויב, במחנות מעצר. המושבות החקלאיות שרונה, ולדהיים (כיום אלוני אבא), ובית לחם הגלילית, הפכו למחנות הסגר. המעצר נבע מחשש שיהוו גיס חמישי*. הטמפלרים הנותרים נהפכו לנתיני אויב, עצירים בביתם, בארץ ישראל. המושבות הגרמניות הוקפו בגדרות תיל ובמגדלי שמירה והיו למחנות מעצר. אחרי המלחמה נותרו בארץ ישראל רוב הטמפלרים הם ישבו במחנות מעצר פתוחים, במושבות בית לחם, ולדהיים ועוד ונסעו כל יום לעבודתם, עם ליווי. היישוב היהודי לחץ על האנגלים לסלק אותם. כשהחלה מלחמת העצמאות ב־1948 הם היו בין שני הצדדים. ב־17 באפריל 1948 נכבשה ולדהיים (כיום אלוני אבא) ושני בני זוג טמפלרים נרצחו. הם הבינו שלא יוכלו להישאר בארץ ועזבו.

* **גיס חמישי** הוא כינוי לכוחות של מתנגדים הפועלים בגוף מסוים, מתוך מטרה לערער את חוסנו של אותו הגוף ולסייע לכוחות המתנגדים לו מבחוץ.

מעובד על פי כתבתם של נורית וורגפט ורן שפירא: "עסקה עם השטן" מתוך עיתון הארץ 17.4.09 ועל פי הערך "טמפלרים (תנועה) מתוך ויקיפדיה. © כל הזכויות שמורות.

הטמפלרים

מעובד על פי נורית וורגפט ורן שפירא, הארץ, 17.4.2009 ועל פי ויקיפדיה

הטמפלרים הם תנועה דתית פרוטסטנטית שקמה בגרמניה באמצע המאה ה־19. הם האמינו כי ייעודם הוא להשיב את ישו לעולם ולהכשיר את הקרקע לקראת שיבתו. הם האמינו כי הדרך היחידה לממש שאיפה זו היא מגורים בארץ הקודש, שבה הם שאפו לקיים מודל של חיים אידאליים באמצעות הקמת כפרים יצרניים וחיים יצרניים בה. הם התיישבו במושבות אחדות שהוקמו ברחבי ארץ ישראל, בהן עסקו בחקלאות, במלאכה ובמסחר, וקיימו חיים קהילתיים עשירים תוך יחסי שכנות טובה עם ערבים ויהודים. הטמפלרים זכו להערכתם של הערבים והיהודים, ותרמו רבות להתפתחותו של היישוב בארץ ישראל. הם הביאו עמם מאירופה כלים ושיטות עיבוד מודרניות לחקלאות, כרכרות רתומות לסוסים וסגנון אדריכלי אירופי. אף שהתגוררו בארץ ישראל, שמרו הטמפלרים על אזרחותם הגרמנית, קיימו לימודים בגרמנית והיו בעלי זהות גרמנית.

למרות ניסיונותיהם להישאר ניטרליים עם עליית הנאצים לשלטון, הם הושפעו מתורת הגזע, והזדהו עם היטלר.

הבריטים חששו שירגלו לטובת גרמניה, גירשו חלק מהם, ואת הנותרים שמו במעצר. לאחר מלחמת העצמאות עזבו הטמפלרים הנותרים את הארץ.